

Sveriges lantbruksuniversitet
Swedish University of Agricultural Sciences

Institutionen för ekonomi

Risker vid kreditgivning för investeringar i mjölkproduktion

- Beslutsfattande och risktagande

Risks with lending for investments in milk production

- Decision making and risk taking

Ricard Nyman

Elisabeth Åkesson

Risker vid kreditgivning för investeringar i mjölkproduktion
Risks with lending for investments in milk production

Ricard Nyman
Elisabeth Åkesson

Handledare: Helena Hansson, SLU,
Institutionen för ekonomi

Examinator: Karin Hakelius, SLU,
Institutionen för ekonomi

Omfattning: 15 hp

Nivå och fördjupning: G2E

Kurstitel: Självständigt arbete i företagsekonomi C

Kurskod: EX0538

Program/utbildning: Agronomprogrammet – ekonomi

Fakultet: Fakulteten för naturresurser och jordbruksvetenskap (NJ)

Utgivningsort: Uppsala

Utgivningsår: 2014

Omslagsbild: aWorldTourer, www.flickr.com.

Serienamn: Examensarbete/SLU, Institutionen för ekonomi

Nr: 835

ISSN 1401-4084

Elektronisk publicering: <http://stud.epsilon.slu.se>

Nyckelord: Risker, investering, beslutsfattande, PESTEL modellen, bank, mjölkproduktion

Sveriges lantbruksuniversitet
Swedish University of Agricultural Sciences

Institutionen för ekonomi

Förord

Till att börja med vill vi rikta ett stort tack till vår kontakt på Handelsbanken för ett gott samarbete. Tack till Rolf Åttingsberg och Therese Mårtensson. Vi vill även tacka de banker som tog sig tid att ställa upp på intervjuerna och gjorde vår studie möjlig att genomföra. Tack även till opponeringsgruppen som gav god konstruktiv kritik. Till sist vill vi tacka vår handledare Helena Hansson, för god dialog genom hela arbetet med konstruktiv kritik och givande seminarium.

Uppsala, Juni 2013

Summary

Dairy farms in Sweden have been in a stressful situation during the last years. The settlement price of milk is constantly affected by the world market prices of milk powder and the consumers attitude to milk. There is a discussion in the banking industry that investments in milk production today are too expensive and can affect the profitability of investments. The bank is often the part that lends the money to invest, that means the bank take the risks that can arise when investing. Risks that may arise from investments are many, both for the farmer but also indirectly for the bank. To facilitate the process of decision making for lending is it advantageous if the bank can anticipate risks.

The aim of this study is to examine how banks assesses the risks and its effects that may arise when investing in dairy farming. Theories in management and decision-making is used to describe how an appropriate decision taken at a credit.

Two research questions were designed to answer the purpose of the study:

- ❖ *How do the banks assesses risks and their effect on an investment in dairy production at a credit?*
- ❖ *What is the bank's approach to decision making about lending?*

A qualitative method with interviews has been established to answer the research questions. The empirical chapter is based on interviews with three major banks, which are large in the agricultural sector. Literature review and empirical interview are underpinning to discuss and analyze the theories and models chosen for the essay.

The result of the study shows that the risks are managed through a thorough analysis of three factors. These factors illustrate the borrower by: the key person, the repayment capacity and financial information. Two of the banks use duality to reduce the risk of erroneous decisions. Duality is based on that more than one person is involved in the decision making. In the lending process the six perspectives of the PESTEL model is reflected to a greater or lesser extent. The primarily aspects that the bank should consider are the: political, economic and social. These aspects may be linked to the key person in the company and the borrower's financial position.

Sammanfattning

Mjölksproducenter i Sverige har under de senaste åren varit i en pressad situation. Avräkningspriset på mjölk påverkas ständigt av världsmarknadspriset på mjölkpulver samt konsumenternas inställning till mjölk. Samtidigt pågår det en diskussion inom bankbranschen om att investeringar i mjölkproduktion idag är för kostsamma. De kostsamma investeringarna kan påverka lönsamheten negativt för den som investerar. Ett flertal risker kan uppstå vid en investering för lantbrukaren, men även indirekt för banken. Banken är ofta den part som lånar ut finansiella medel vid investeringar. Då kredittagarens återbetalningsförmåga är svår att förutse medför osäkerheten en risk för banken. För att underlätta beslutsprocessen vid kreditgivning, är det en fördel om banken kan förutse riskerna.

Studien syftar till att undersöka hur bankerna bedömer riskerna och dess påverkan som kan uppstå vid en investering i mjölkproduktion. Teorier inom företagsledning och beslutsfattande används för att beskriva hur ett lämpligt beslut tas vid en kreditgivning.

Två frågor har utformats för att besvara studiens syfte:

- ❖ *Hur bedömer bankerna riskerna och dess påverkan för en investering i mjölkproduktion vid en kreditgivning?*
- ❖ *Vilken är bankernas tillvägagångssätt vid beslutsfattande om kreditgivning?*

En kvalitativ metod med intervjuer ligger till grund för att besvara forskningsfrågorna. Det empiriska kapitlet bygger på intervjuer med tre stora banker inom kreditgivning för investeringar i lantbrukssektorn. Litteraturgenomgång och empiri är grunden för diskussion och analys av de teorier och modeller som valts för uppsatsen.

Resultatet visar att bankerna bedömer riskerna genom en grundlig analys av tre faktorer. Dessa faktorer belyser kredittagaren utifrån: nyckelperson, återbetalningsförmåga samt finansiell information. Två av bankerna använder sig av dualitet för att minska riskerna för felaktigt beslutsfattande. Dualitet bygger på att mer än en person är engagerad i beslutsfattandet. Vid kreditgivning kommer de sex perspektiven i PESTEL modellen till uttryck i större eller mindre utsträckning. Resultatet av studien visar att de perspektiv som banken främst bör beakta är de politiska, ekonomiska samt de sociala. Dessa perspektiv kan återkopplas till nyckelpersonen i företaget samt kredittagarens ekonomiska ställning.

Innehållsförteckning

1 INLEDNING	1
1.1 PROBLEMBAKGRUND	1
1.2 PROBLEMFORMULERING	3
1.4 AVGRÄNSNING.....	4
1.5 SYFTE	4
2 KAPITALTÄCKNINGSKRAV OCH RISK.....	5
3 LITTERATURGENOMGÅNG.....	6
3.1 RISKER I BANKVERKSAMHETEN	6
3.2 KREDITGIVNING TILL SMÅ FÖRETAG	7
3.3 MJÖLKPRODUCENTENS RISKER	8
3.4 SAMMANFATTNING AV LITTERATURSTUDIER.....	9
4 TEORETISKT RAMVERK	10
4.1 VAL AV TEORIER.....	10
4.2 RISKBEGREPPET	10
4.3 BESLUTFATTARENS RISKUPPFATTNING	11
4.4 BESLUTFATTARTEORI	11
4.4.1 <i>Strategiskt beslutsfattande</i>	12
4.4.2 <i>Beslut under risk och osäkerhet</i>	13
4.5 BESLUT I FÖRETAGSLEDNING.....	13
4.6 PESTEL	14
4.7 SAMMANFATTNING AV TEORI	15
5 METOD	16
5.1 DISPOSITION	16
5.2 VAL AV METOD	16
5.3 KVALITATIV METOD	16
5.4 LITTERATURSÖKNING	17
5.5 INTERVJUER.....	18
5.6 ANALYS, DISKUSSION & SLUTSATS	19
5.7 METODKRITIK.....	19
6 EMPIRI.....	21
6.1 INTERVJU: RISKER VID KREDITGIVNING	21
6.2 INTERVJU: BESLUTFATTANDE VID KREDITGIVNING.....	22
6.3 INTERVJU: INVERKAN AV FAKTORER I OMVÄRLDEN.....	23
7 ANALYS, DISKUSSION & SLUTSATS	25
7.1 RISKER VID KREDITGIVNING	25
7.2 BESLUTFATTANDE VID KREDITGIVNING	26
7.3 INVERKAN AV FAKTORER I OMVÄRLDEN ENLIGT PESTEL MODELLEN	27
7.4 FRAMTIDA STUDIER	28
REFERENSER.....	29
<i>Litteratur & Publikationer</i>	29
<i>Internet referenser:</i>	31
<i>Personliga meddelanden</i>	32
BILAGA 1: INTERVJU MED BANK	33
BILAGA 2: SVAR FRÅN INTERVJUER.....	34

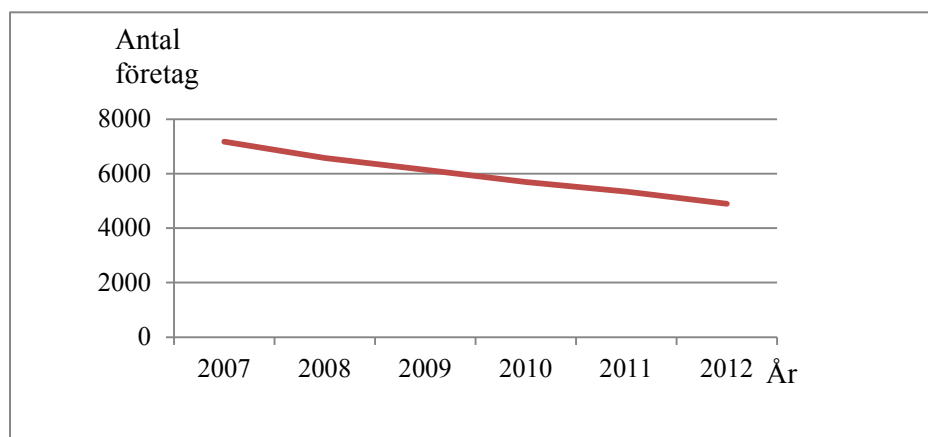
1 Inledning

I det här kapitlet presenteras inledningsvis en problembakgrund som ger läsaren en insyn om ämnet. Sedan beskrivs den problemformulering som författarna önskar undersöka. Därefter presenteras syftet med uppsatsen samt de avgränsningar som tagits i beaktning.

1.1 Problembakgrund

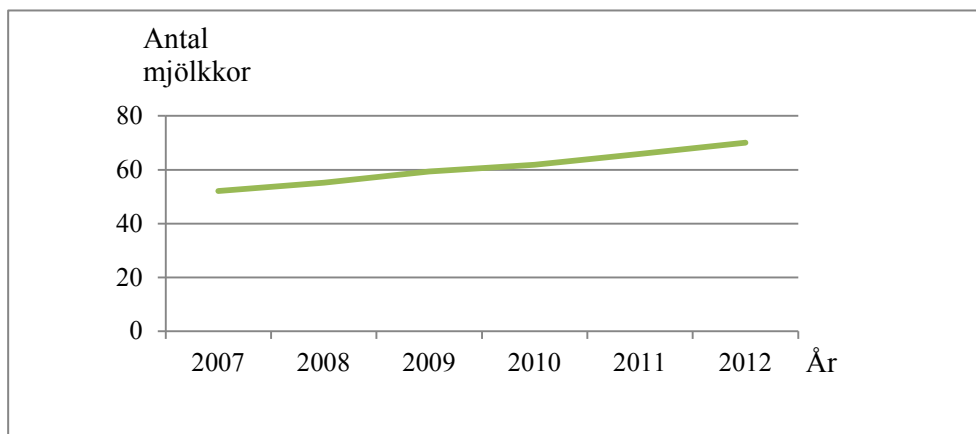
I dagsläget pågår en diskussion inom banksektorn om att de mjölkanläggningar som byggs är för dyra i relation till lönsamheten (pers. med., Åttingsberg, 2013). Investeringar i mjölkproduktion i Sverige anses vara dyrare än motsvarande investeringar i andra länder (Ekman & Gullstrand, 2006). De omfattande investeringarna medför en hel del risker för lantbrukaren men även för kreditgivaren, vilket analyseras i denna studie. Antalet investeringar inom mjölkproduktion har minskat sedan år 2007. Det finns dock en trend att bygga för större besättningar, vilket betyder omfattande investeringar för mjölkproducenten (www, Jordbruksverket 1, 2013). Det finns en tendens bland svenska mjölkbönder att bygga stora och dyra stallar i dagsläget (ibid.).

Under de senaste fem åren har ett stort antal mjölkbönder avvecklat sin produktion till följd av de låga mjölkpriserna kombinerat med höga foderpriser. Under år 2007 fanns det ca 7200 mjölkproducerande företag i Sverige medan det endast fanns ca 4900 företag i slutet av år 2012, vilket kan utläsas i figur 1 (www, Svensk mjölk 2, 2012). Utifrån statistiken över totala antalet mjölkgårdar kan det utläsas att ca 2300 mjölkföretag har avvecklat sin produktion under de senaste fem åren. De 4900 mjölkgårdarna år 2012 hade tillsammans 348 000 mjölkkor som producerade ca 2 860 000 ton mjölk (www, Svensk mjölk 3, 2012).

Figur 1. Antalet mjölkföretag i Sverige under perioden 2007-2012, (Egen bearbetning).

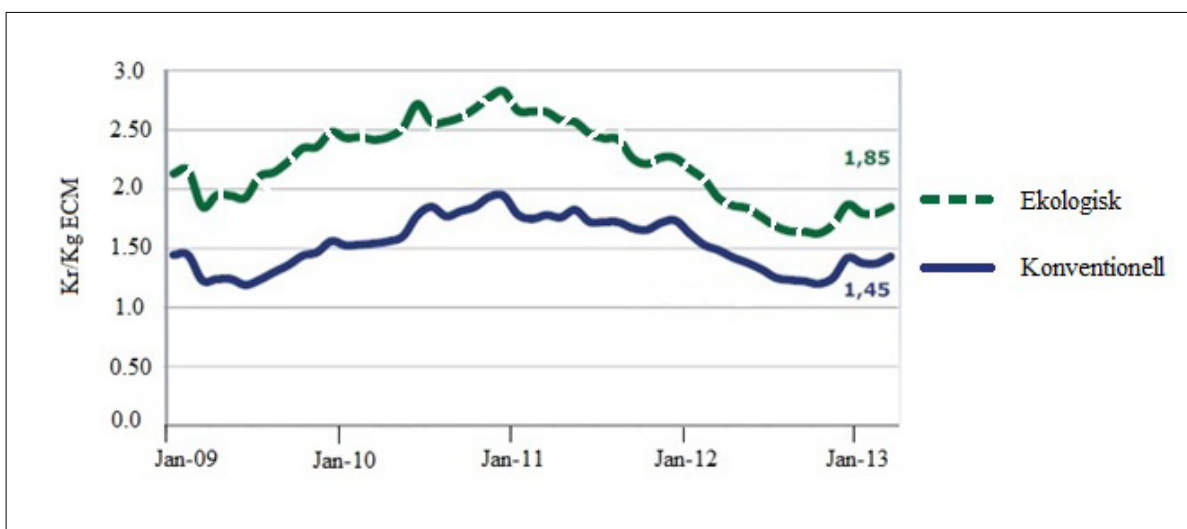
Många mjölkbönder står idag inför valet att antingen avveckla eller utveckla och investera i sin produktion. En tendens till större mjölkgårdar kan utläsas ur statistiken då genomsnittsbesättningen för totala antalet mjölkproducenter år 2007 var ca 52 mjölkkor/besättning och år 2012 ca 70 mjölkkor/besättning, se figur 2 (www, Svensk mjölk 4, 2012). Statistiken visar en tydlig ökning i investeringar för större besättningar. Figur 1 och 2 visar hur antalet mjölkbönder minskar samtidigt som dem som finns kvar på marknaden investerar för större besättningar.

Figur 2. Genomsnittliga antalet mjölkkor/besättning i Sverige mellan 2007-2012 , (Egen bearbetning).

Mjölkbranschen har sedan några år tillbaka varit i en pressad situation men framtiden ser ljus ut för svenska mjölkbönder. Framtida prognoser visar högre avräkningspriser och en ökad efterfrågan, vilket är grunden för en framtida utveckling (www, LRF 1, 2013). I en artikel på LRFs hemsida säger lönsamhetsexperten på LRF Mjolk, Agneta Hjellström, att botten är nådd och passerad och de svenska mjölkföretagen har gått igenom den tuffaste perioden i modern tid (*ibid.*).

Ett vanligt mått på lönsamheten inom mjölkproduktionen är försäljningspriset på mjölk minus foderkostnaden. I figur 3 visas en diagnos från januari år 2009 fram till och med januari år 2013. Figuren nedan visar att utvecklingen av lönsamheten är ständigt fluktuerande med en märkbar nedgång år 2012 men en liten förbättring vid år 2013. Fluktuationerna kan bero på höga foderkostnader alternativt låga avräkningspriser på mjölk. Den streckade linjen visar det ekologiska utfallet av mjölk minus foder medan den heldragna linjen visar motsvarigheten till det konventionella utfallet.

Figur 3. Mjolk minus foder. Försäljningsintäkt/kg mjölk minus foderkostnad/kg mjölk i Sverige under perioden 2009-2013, (Egen bearbetning). Källa: (www, LRF-mjolk 2, 2013).

Risker, osäkerhet och förändringar har alltid funnits i lantbruket (Boehlje, 2002). Mjölkbranschen idag påverkas ständigt av fluktuerande priser. Svensk Mjolk beskriver i sin mjölkekonomirapport hur mjölkbranschen har påverkats av höga foderpriser och en svag mejerimarknad under år 2012 (www, Svenskmjolk 1, 2012).

En investering i mjölkproduktion innebär stora risker för den som investerar men även indirekt för kreditgivaren. Det höga foderpriset tillsammans med det lägre avräkningspriset på mjölk har stor inverkan på riskerna vid en nyinvestering (www, Svenskmjolk 1, 2012). Det dyra fodret innebär en hög alternativkostnad då spannmål istället kunde sålts på marknaden. Om fodret blir dyrare måste även mjölkpriset öka, för att få lönsamheten att gå ihop. Mjölkpriset styrs av en mängd faktorer så som konsumenternas inställning till mjölk, mejeriernas marknadsanalys samt politiska beslut. De indirekta riskerna för banken innebär att producenten är återbetalningsskyldig för de lånade pengarna. En negativ finansiell utveckling för producenten innebär att banken riskerar att inte få tillbaka sina pengar (Venkataraman *et al.*, 1990).

Risker kan definieras på flera olika sätt, beroende på vilka som omfattas och hur de påverkas av risker. Begreppet risk innebär faran att en slumpartad händelse ska påverka ett uppsatt mål negativt (Hamilton, 1996). Det fokus som lagts på risker i denna studie är utifrån vilka risker banken tar vid kreditgivning för investering i mjölkproduktion.

1.2 Problemformulering

Från år 2007 har det investerats i dyra mjölk-anläggningar i förhållande till lönsamheten i produktionen (www, Svenskmjolk 5, 2007). Det investeras i dyra byggnader med hög teknologi för att sänka produktionskostnaden och öka kvalitén på mjölken, detta för att klara av konkurrensen på marknaden (*ibid.*).

Vid omfattande investeringar anses det vara svårt för producenten att finansiera hela investeringen med eget kapital, det krävs därför finansiella medel utifrån (Bredning, 2010). Banken är vanligtvis den part som lånar ut medel till större investeringar och tar därmed på sig risker vad gäller utlåningen. Från bankens sida krävs det därför en övertvågning om hur omfattande riskerna kan vara vid kreditgivning för investeringar i mjölkproduktion. Risker uppmärksammas ofta sent i processen och blir fort till verklighet (*ibid.*). Kreditrisk kallas den risk som uppstår vid kreditgivning, den kräver omedelbara åtgärder och är den risk som banker och låneinstitut ständigt försöker minimera. Problemet med riskanalys är att identifiera alla risker som kan uppstå. Riskerna inom mjölkbranschen påverkar beslutet som tas om en kreditgivning för nyinvestering. Mjölkproducenter som investerar i sin produktion ökar, kapitalbehovet för producenterna blir större och ökar samtidigt som det råder osäkerhet om lönsamheten är tillräcklig i framtiden. De risker som det innebär för mjölkproducenter vid investeringar och produktion av mjölk, kan komma att påverka bankerna om producenternas återbetalningsförmåga försämras.

1.4 Avgränsning

Mjölkdiranschen har haft en kritisk ekonomisk period de senaste åren, med låga avräkningspriser på mjölk samt en ostabil marknad (www, Svensk mjölk 1, 2012). Risker är svåranalyserade och kan uppstå i alla situationer, därför har studien avgränsats till att undersöka riskerna kring beslutsfattandet om kreditgivning utifrån bankens perspektiv. Den risk som producenten tar blir en indirekt risk för bankerna och är därför också relevant. Studien har endast tagit hänsyn till bankers risktagande vid beslut om kreditgivning för investeringar i mjölkproduktionen. Avgränsningarna gäller även Basel I-III, det kommer finnas en beskrivning om dessa regler som bankerna ska förhålla sig till men de kommer inte diskuteras vidare. Investeringskalkyler kommer även att avgränsas bort, då det finns många studier av investeringskalkylering, men inte några studier av övriga faktorer som vägs in vid beslut om kreditgivning. Kreditgivning för investeringar i mjölkproduktion förekommer över hela världen. Studien har avgränsats till investeringar i Mellansverige.

1.5 Syfte

Studien syftar till att undersöka hur bankerna bedömer riskerna och dess påverkan som kan uppstå vid en investering i mjölkproduktion. Teorier inom företagsledning och beslutsfattande används för att beskriva hur ett lämpligt beslut tas vid en kreditgivning.

Två frågor har utformats för att besvara studiens syfte:

- ❖ *Hur bedömer bankerna riskerna och dess påverkan för en investering i mjölkproduktion vid en kreditgivning?*
- ❖ *Vilken är bankernas tillvägagångssätt vid beslutsfattande om kreditgivning?*

2 Kapitaltäckningskrav och risk

En sammanfattning om kreditgivningsprocessen beskrivs för att ge en inblick i ämnet och visa hur regelverket om kreditgivning ser ut i bankverksamheten.

Kreditrisk definieras som ”risken för förlust på grund av att en motpart eller emittent inte fullgör sina finansiella förpliktelser” (www, Riksbanken 1, 2012).

Enligt Hallgren (1982) finns det varierande tillvägagångssätt när banker genomför sin kreditbedömning. Gamla och trogna kunder prioriteras framför nya kunder, som i en del fall avböjs helt. Beroende på lönsamheten och penningflödet genom företagen, blir de olika bedömda. Förtroende för ledning, styrelse med mera prioriteras framför andra (*ibid.*).

Basel II -överenskommelsen trädde i kraft i svensk rätt år 2007. Detta innebär att EU-reglerna för kapitaltäckning numera gäller även för Sverige. Regelverket ska hjälpa till att öka den finansiella stabiliteten för såväl banker som finansiella system. Företagen ska kunna möta eventuella förluster som kan uppkomma när de utsätter sig för kreditrisker (www, Finansinspektionen 1, 2013). Reglerna innebär att företagen ska utnyttja ett riskhanteringssystem, för att få en helhetssyn över de risker som kan förekomma. Kapitalet ska täcka minst åtta procent av de risker som företaget har åtagit sig (www, Finansinspektionen 2, 2005).

Banker regleras av Basel II på grund av att de är känsliga för störningar (www, Riksbanken 2, 2005). En störning för en bank kan innebära att en utlåning stannar kvar inom banken samtidigt som stora mängder inlånade kapital förflyttas. Det medför att det blir en likviditetsbrist och att kapitaltäckningen inte blir fullt så hög. Basel II är ett omfattande regelverk, innefattande tre pelare (*ibid.*).

Pelare 1 behandlar kapitalkrav för kreditrisker, marknadsrisker samt operativa risker. Bankerna ska i denna pelare välja en metod, för att kunna bedöma riskerna. Dessutom ska bankerna använda en metod för intern riskklassificering. Inom metoderna finns det en rad olika riskvikter, vilka kapitalkraven baseras på. Det är i denna pelare som minimikravet på kapitalbasen om åtta procent beräknas.

Pelare 2 är den pelare som rör tillsynsmyndigheterna, deras utvärdering, funktioner och behörigheter samt kraven för bankernas risk- och kapitalhantering. Bankerna ska se till att det föreligger en tillräckligt stor bas av kapital, så att den klarar av att fullfölja sina förpliktelser samt att täcka den risk de kan bli utsatta för (www, Finansinspektionen 1, 2013). Inom ramen för pelare 2, ska bankerna identifiera samtliga risker de är exponerade för. Det innebär att bankerna även ska bestämma de risker som inte är inkluderade i kapitalkravet i pelare 1.

Pelare 3 handlar om att bankerna ska offentliggöra den information de besitter. Informationen omfattas både av kvalitativ och kvantitativ karaktär, dock framförallt risk- och kapitalhanteringen. Informationen ska lämnas ut minst en gång per år i samband med offentliggörande av årsredovisningen eller koncernredovisningen (www, Finansinspektionen 3, 2007). Den information som ska lämnas är bland annat kapitalbasens storlek samt att minimikravet för kapitalbasen ska vara uppfyllt. Det måste även lämnas information om den kreditrisk som bankerna är exponerad för.

3 Litteraturgenomgång

Kapitlet inleds med en presentation kring riskerna i bankverksamheten. Vidare följer hur kreditgivningen ser ut till mindre företag och riskerna som kan uppkomma för mjölkproducenten. De risker som uppstår för mjölkproducenterna kan även drabba bankerna, därmed är det av vikt att bankerna kartlägger de risker som finns för mjölkproducenter. Avslutningsvis sammanfattas kapitlet för att ge en övergripande bild över litteraturgenomgången.

3.1 Risker i bankverksamheten

Bankverksamhetens risker kan delas in i tre huvudgrupper: operationell risk, marknadsrisk och kreditrisker (Bäckström, 1998). Nedan följer en förklaring av dessa tre huvudgrupper:

Operationell risk kan hänföras till administrativ hantering, matchning av likviditet och utlåning. Ofta anses operationella risker bero på ”mänskliga faktorer” så som bristfälligt systemstöd, dåliga rutiner eller instruktioner och felaktiga riskmättningsmodeller (Lindahl, 2000).

Marknadsrisk uppkommer av att värdet på bankernas krediter förändras på grund av oväntade samhällsekonomiska faktorer som bankerna inte kan påverka. Vid stora investeringar menar Bäckström (1998) att de viktigaste makroekonomiska faktorerna som påverkar, är det allmänna ränteläget och förändringar i valutakurser. Bankerna är ständigt uppdaterade om ränteutvecklingen för att kunna förutse framtida händelser och risker. Banker som har kreditgivning för specifika branscher övervakar de faktorer som har inverkan på resultat och ställning i branschen. Eventuella risker kan uppkomma av att värdet förändras på den fastighet som står som säkerhet för lånet (Lindahl, 2000).

Kreditrisk innebär den osäkerhet som kan uppstå när en privat lånetagare försöker leva upp till de låneförpliktelser som avtalet medför vid kreditgivning (Lindahl, 2000). Smith (2006) menar att bankernas syn på kreditrisken är om företaget inte kan uppfylla sina betalningsåtaganden. På kort sikt kan risken delvis utläsas från företagets soliditet och likviditet som den är i dagsläget. Den långa sikten beror på företagets framtida lönsamhetsutveckling. Bankerna bedömer utvecklingen utifrån ”antingen-eller”, antingen kan företaget fullfölja sina åtaganden eller inte. Kreditrisken kommer då till uttryck att företaget inte fullföljer förpliktelsen (*ibid.*).

Bankerna kan kontrollera både marknadsrisk och kreditrisk via diversifiering och portföljhantering (Lindahl, 2000). Där olika krediter från olika branscher samlas i en portfölj för att fördelas och på så sätt minimera riskerna. På följande sätt kan kreditrisken till viss del spridas men den påverkas fortfarande av marknadsrisken (*ibid.*).

”Bankens kreditbedömning och hantering av enskilda krediter är avgörande för den totala kreditrisken i banken” (Lindahl, 2000).

Sven-Erik Johansson, professor vid Handelshögskolan i Stockholm, har kommit fram till två grundläggande delar om bankers risktagande vid företagskrediter (Hallgren, 1982). Dessa två

delar är risken *vid* betalningsinställelse samt risken *för* betalningsinställelse. Med betalningsinställelse menas företagarens oförmåga att fullfölja sina förpliktelser. De skiljer sig åt och förhållningssättet från bankers sida är annorlunda. Risken *vid* betalningsinställelse behandlas när kreditgivningen sker. Vid risken *för* betalningsinställelse görs en bedömning innan kreditgivningen sker. För att skydda sig från risken vid betalningsinställelse, kräver bankerna säkerheter såsom pantbrev och företagsincheckningar. Bankernas sätt att skydda sig från risk för betalningsinställelse är att endast investera i de företag som bedöms att överleva under en längre period (*ibid.*).

Riskbenägna lantbrukare har större vilja att investera i riskfyllda projekt, vilket kan innebära en risk för både banker och lantbrukare (Bredning, 2010). Optimistiska lantbrukare har svårt att förutse negativa sidor med en investering vilket kan leda till att bedömningen av projektet blir felaktigt. En optimistisk investering kan således leda till att återbetalningsförmågan blir sämre (*ibid.*).

3.2 Kreditgivning till små företag

På grund av sina behov och sin storlek verkar små företag lida av två relaterade problem (Venkataraman *et al.*, 1990). Det första problemet är att det finns en tendens till att misslyckas och gå i konkurs. Det andra problemet grundar sig i att det finns en konstant brist på finansiella medel. Det finns en koppling mellan de två problemen, eftersom när det börjar gå dåligt för företaget och bristen på medel är ett faktum, uppmanas företaget till att låna mer pengar för att vända trenden. Kombinationen mellan dessa problem gör att företaget blir kraftigt beroende av bankerna. Relationen som uppstår är asymmetrisk där bankerna ligger i maktposition (*ibid.*).

Ett företag som har en negativ trend och är på nedgång, ställer både företaget och banker i en unik position med ömsesidigt beroende på ett asymmetriskt vis (Gopinath, 1995). För företaget är bankerna en potentiell källa för ytterligare belåning av finansiella medel som krävs för att trygga företagets framtid. För bankerna är kunden en potentiell källa till förlust av tillgångar och intäkter (*ibid.*).

Ofta målas det upp en bild om att bankernas reflexmässiga intresse ligger i att få tillbaka de medel som utlånats utan att bry sig om kunden (Gopinath, 1995). Gopinath (1995) menar att det är viktigt att ha en förståelse av de strategier som banker använder mot företag. Hur banker agerar mot företag med dålig ekonomi, kan vara avslöjande eftersom det skulle ge en indikation på hur banker agerar mot sina kunder. Det skulle då vara möjligt att studera variabler som påverkar bankernas svar om tillåtelse till kredit eller ej. En kund med en negativ trend i sitt företag kan leda till kreditförluster som skulle påverka bankernas resultat (*ibid.*).

3.3 Mjölksproducentens risker

Banken är beroende av att företaget den lånar ut pengar till har en positiv ekonomisk utveckling för att den ska kunna få tillbaka de pengar den har lånat ut. Därför finns det ett sammanhang mellan bankens risker och låntagarens risker. Om låntagaren stöter på en risk kan det medföra en negativ påverkan på resultatet vilket i sin tur påverkar banken. Inom lantbruket finns det olika risker för lantbrukaren (Miller *et al.*, 2004). Några av dessa risker är produktions- och avkastningsrisker, pris- och marknadsrisker, finansiella risker, samt institutionella risker.

Produktions- och avkastningsrisker

Lantbruksföretag påverkas i betydligt högre grad av väder och vind än vad andra företag gör. Väderförhållanden påverkar främst hur produktionen utfaller i form av grödorna. Dock kan det även ha inverkan på djurproduktionen, vid dåliga förhållanden kan det uppkomma djurförluster (Miller *et al.*, 2004). Dessutom finns det även osäkerheter vad gäller sjukdomar, insekter och andra biologiska skadedjur. Hur väl produktionen har genomförts av företagaren har inverkan på produktionens storlek i slutändan.

Pris- och Marknadsrisker

Fluktuationer i priset är en viktig faktor inom lantbruket och kan svänga kraftigt från år till år. Låg spannmålsproduktion, associeras med höga spannmålspriser (Miller *et al.*, 2004). Det behöver däremot inte gälla för en enskild lantbrukare, därmed finns det en risk med att spekulera i priserna. Sällan vet lantbrukaren vad intäkterna och kostnaderna kommer att bli när det är dags att bestämma sig för vad som ska produceras och hur mycket (Hardaker *et al.*, 2004). Här spelar även in hur den internationella marknaden ser ut och hur konkurrensen ser ut. Skiftande valutakurs är också en risk för lantbrukare.

Myndigheter, andra företag och människor

Lantbruket påverkas även av andras handlingar. Myndigheter kan påverka med nya regleringar och förslag om lagförändringar, vilket kan resultera i en effekt på exempelvis lönsamheten (Hardaker *et al.*, 2004). Sådana regleringar kan vara till exempel föreskrifter om djurhållning eller bekämpningsmedel. Åtgärder som kommer från andra intressenter som exempelvis markägare, leverantörer och långivare kan också förorsaka osäkerhet.

Finansiell risk

Den finansiella risken innefattar hur lantbruket är finansierat, med vilket kapital och till vilken ränta. Ju högre skuld ett företag har i förhållande till det totala kapitalet, desto större risk innebär det för företaget. Det blir då svårare att möta ägarnas krav på avkastning om det betalas ut stora belopp i skuldränta. Om allt kapital istället finansieras genom ägarna, innebär det att den finansiella risken för banken elimineras (Hardaker *et al.*, 2004). Europa har haft en kritisk ekonomisk period sedan finanskrisens början år 2008.

3.4 Sammanfattning av litteraturstudier

En redogörelse om vad andra forskare har studerat och kommit fram till är intressant då det hanterar ett liknande ämne. En kort sammanställning av litteraturstudierna som använts i uppsatsen följer nedan som grund för diskussion.

Risker i bankverksamheten.

Olika risker kan uppstå i bankverksamheten beroende på vilken situation och vem som är inblandad. Ofta delas bankernas risker in i tre huvudgrupper, operationell risk, marknadsrisk och kreditrisk (Bäckström, 1998). Ofta beror den operationella risken på administrativ hantering eller mänskliga faktorer vid kreditgivning såsom bristfällig kompetens eller dåliga rutiner. Marknadsrisken beror ofta på värdet av bankernas krediter förändras i värde på grund av samhällsekonomiska faktorer. Kreditrisken innebär osäkerheten i att låntagaren ska försöka leva upp till sina låneförpliktelser och risken att denne inte klarar av återbetalningen.

Kreditgivning till småföretag.

Det finns särskilt en risk i mindre företag att misslyckas och gå i konkurs samt att det ofta finns lite kapital att röra sig med (Venkataraman *et al.*, 1990). Kopplingen mellan att misslyckas och att ha brist på kapital, är att företag med lågt kapital uppmanas till att låna mer pengar och då är beroendet av bankerna ett faktum. Ett företag med en negativ trend har ofta en stor risk att misslyckas vilket leder till en bristande återbetalningsförmåga. Detta gör att bankerna är ytterst beroende av att det går bra för företaget de lånar ut pengar till (*ibid.*).

Precis som Venkataraman *et al.* (1990) diskuterar i tidigare stycke finns det ett ömsesidigt beroende mellan banken och kredittagaren. Detta innebär att en analys av mjölkproducentens risker är intressant för kreditgivaren.

Mjölksproducentens risker.

Då en risk är en så pass svårdefinierad faktor är det svårt att ta med alla risker som kan uppstå för en mjölkproducent. Fokus i litteraturgenomgången har därför varit de risker som har stor inverkan på mjölkproducentens lönsamhet. Några av dessa risker är sjukdomar, djurförluster, höga foderkostnader och låga avräkningspriser samt samhällsekonomiska faktorer.

4 Teoretiskt ramverk

Kapitlet inleds med val av teori och övergår sedan till en beskrivning om risker och dess inverkan på beslutet. Vidare följer om beslutsfattarteorin och strategiskt beslutsfattande för att sedan övergå till beslut under risk och osäkerhet. Därefter presenteras en modell av omvärldens inverkan på ett företag med hjälp av PESTEL modellen och slutligen binds teorierna samman, för att ge en förståelse för valda teorier.

4.1 Val av teorier

Teorierna som har valts bygger på problemet samt syftet i kapitel 1. Uppsatsens teorier är valda för att kunna analysera bankernas hantering av risker som kan uppkomma vid kreditgivning för en investering. Teorierna ligger till grund för att beskriva beslutsprocessen samt att identifiera de risker som kan uppmärksammas innan det strategiska beslutet om kreditgivning tas. Teorierna beskriver även vad strategiskt beslutsfattande har för inverkan, på valet om en utlåning till ett företag i en känslig bransch.

PESTEL modellen har valts som en del av teorin eftersom modellen kan analysera de risker som finns inom mjölkbranschen vid kreditgivningen. Med hjälp av PESTEL modellen kan en identifiering göras av vilka risker bankerna tar hänsyn till samt utvärderingen av dessa risker. Olika framgångar och misslyckanden kan beskrivas innan det strategiska beslutet tas och genomförs. PESTEL modellen kan påvisa att bankerna fattar olika beslut vid olika risknivåer, beroende på risk-aversitet och branschtutseende. Beslutsfattarteorin kan även visa hur strategiska beslut tas vid kritiska situationer med hög risk, teorin bör därför visa att bankerna skiljer sig åt. Med hjälp av detta kan ett samband visas mellan riskerna och strategiska beslut vid en kreditgivning. Riskerna har en påverkan på de strategiska beslut som fattas. Utifrån våra tankar kring problemet och syftet har därför teori valts om risker, beslutsfattande och företagsledning.

Strategiskt beslutsfattande har använts som teori för att beskriva beslutsprocessen. Kreditgivning kan både ses som ett strategiskt beslut då det ena beslutet inte är det andra likt. Samtidigt kan kreditgivningen ses som ett vardagligt beslut då det sker ständigt och det finns en rutinmässig process för hur det ska gå till. Mintzberg *et al.* (1976) beskriver strategiskt beslutsfattande som ett komplext beslut som används vid dåligt strukturerade situationer där det inte går att finna någon rutin.

4.2 Riskbegreppet

”Med en risk menar vi faran för att en slumpmässig händelse negativt skall påverka möjligheten att nå ett uppställt mål” (Hamilton, 1996).

Risken vid kreditgivning uppkommer av att kreditgivaren inte kan vara säker på att en beviljad kredit kommer att betalas tillbaka i framtiden. Begreppet risk grundar sig delvis i att samhälls- och företagsekonomiska aspekter inte går att förutse före kreditgivningen äger rum (Funered, 1994). Banker med omfattande diversifiering på kreditgivningen minimerar en hel del risker att drabbas av ekonomisk förlust vid framtida oförutsägbara händelser på marknaden.

Risken grundar sig i vilket beslut som fattas i en viss situation. Konsekvenserna för beslutsfattandet beror ofta på valet av handlingen och hur framtida oförutsägbara händelser kommer att utspela sig (Fleisher, 1990).

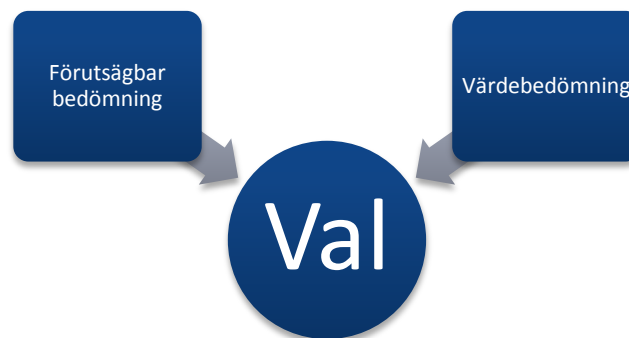
4.3 Beslutsfattarens riskuppfattning

Ett vanligt antagande inom beslutsteorin är att individer är riskaverta (Lindahl, 2000). Antag att en individ står i ett val mellan två beslut med samma förväntade värde. Det första är ett beslut under säkerhet och det andra är ett beslut under risk. Om det förväntade värdet är detsamma för båda alternativen kommer den riskaverte individen alltid att välja det förstnämnda. Det riskfyllda alternativet måste generera i högre avkastning för att kompensera den risk som beslutsfattaren tar. Den riskaverta beslutsfattaren föredrar lägre risk och accepterar en lägre avkastning för att få ett säkrare utfall på beslutet. Lindahl (2000) menar att på grund av det väljer den riskaverta beslutsfattaren det säkra beslutet framför det riskfyllda även om det förväntade värdet är samma för de båda alternativen.

Motsatsen till den riskaverta beslutsfattaren innebär att individen är villig att ta risker. Riskvilliga beslutsfattare tar en högre risk och kan till och med acceptera en lägre förväntad avkastning mot en större variation i det möjliga utfallet. Den riskvilliga beslutsfattaren har därför möjlighet att få ett utfall som inte den riskaverta har, men är samtidigt beredd att offra mer. Därför skulle den riskvilliga kunna välja det andra alternativet vid beslut mellan säkert och riskfyllt beslut. En risk-neutral beslutsfattare är neutral inför valet mellan säkert och riskfyllt beslutsfattande vid samma förväntade värde (*ibid.*).

4.4 Beslutfattarteori

Inom ämnet ”*risker vid beslut om kreditgivning*” finns det olika typer av beslutsteorier som kan användas. En av de valda teorierna är beslutfattarteori där beslutet om kreditgivningen ligger till grund för handlingen. Beslutsfattande är ett val mellan alternativa handlingar, där det bästa alternativet inte är självklart (Öhlmér *et al.*, 2000). Valet vid ett beslut är en kombination mellan en förutsägelse av konsekvenserna och en värdebedömning av konsekvenserna, vilket kan utläsas från figur 5 nedan.

Figur 4. De grundläggande komponenterna vid beslutsfattande. Källa: Öhlmér *et al.* 2000. (Egen bearbetning).

Den förutsägbara bedömningen är vad som förväntas ske av ett tidigare handlingsalternativ, det går att tolkas som förväntningarna av konsekvenserna från ett handlande (Öhlmér *et al.*, 2000). Värdebedömningen beskriver preferenserna för de förutspådda bedömningarna i varje handlingsalternativ, till exempel hur bra eller dålig en handling förutses vara.

Valet (eller beslutet) beskriver de kriterier för valet av de konsekvenser som uppstår vid varje handlingsalternativ. Kriterierna baseras på avsikten med handlingen. Öhlmér *et al.* (2000) tar upp ett exempel där valet står mellan att bespruta grödorna eller inte. De förutsägbara bedömningarna utifrån exemplet är användning av ogräsmedel, användning av traktor, maskiner, arbetskraft och effekterna på avkastningen. Den förutsägbara bedömningen av att inte spruta kan resultera i en försämrad avkastning på grödan. Värdebedömningen i det här exemplet baseras på kostnaderna för insatsvaror och avkastning samt en kalkyl över inkomster och utgifter för diverse alternativ. Valet kan vara att vinstmaximera, men vid en bedömning av miljöpåverkan eller andra etiska aspekter kan utfallet (eller valet) bli ett helt annat. Detta beror på att investeringskalkylering är ett sätt att värdera kvantifierbara konsekvenser med hjälp av priser och summera till ett lönsamhetsmått, men faktorer som miljöpåverkan och etiska aspekter tas inte i hänsyn.

Vanligtvis definieras beslutet som det slutliga utfallet i beslutsprocessen (Jacobsen & Thorsvik, 2008). Beslutsprocessens innebörd bygger på att det finns en rad olika handlingar eller reflektioner som till slut leder fram till det beslut som fattas och genomförs. Beslut fattas ständigt i alla organisationer oberoende av vilken storlek. För att fatta beslutet görs ett ställningstagande och en utvärdering av den information som är insamlad. Den insamlade informationen tolkas och analyseras för att sedan kommuniceras ut till andra intressenter i företaget, här har organisationens storlek och uppbyggnad stor betydelse för hur lång processen blir. Efter att de hypotetiska utfallen blivit analyserade bestämmer sig beslutsfattaren för ett val eller beslut som sedan verkställs (*ibid.*).

4.4.1 Strategiskt beslutsfattande

Strategiska beslut är inte alltid rationella och det förekommer att beslutsfattaren hamnar i ett så kallat ”solros-syndrom”, där solrosen hela tiden vänder sig efter solen (Johnsson *et al.*, 2011). På samma sätt vänder sig beslutsfattaren efter vad den mest erfarna personen på företaget anser om beslutet, istället för att ta ett eget beslut. Ofta beror de optimistiska besluten på att beslutsfattaren försöker förutse de oväntade händelserna i förväg och överskattar sin kompetens inom området. Beslutsfattaren kan även bli riskavers och avskräckt från att ta ett felaktigt beslut. Därför lämnar det ingen garanti att det blir ett effektivt beslutsfattande om någon annan tar beslutet (*ibid.*).

Eisenhardt (1990) beskriver fyra riktlinjer för hur strategiska beslut ska tas i snabbrörliga miljöer.

- ❖ Lämna flera förslag på bordet. Genom att lämna flera alternativ på en lösning så stimuleras den kritiska diskussionen vid ett beslut. Då det erbjuds fler alternativ minskas även risken för partiskhet eller ”solros-syndrom”. Eisenhardt (1990) ger ett praktiskt exempel på att lämna flera förslag på bordet, Barclays Bank har en intern regel att förslagen aldrig ska presenteras enskilda utan alltid med minst två andra alternativ.
- ❖ Många beslutsfattare i snabbrörliga miljöer tenderar till att spendera mer tid på att vara uppdaterad med direkt information hänförligt till den löpande verksamheten, snarare

än statistiska trender och prognoser. Det spenderas mer tid till att gå runt och försöka ha full information från alla leden vilket drar ut på beslutet. Eisenhardt (1990) menar att i snabbväxande miljöer kan det vara bra att gallra mängden information för att snabbt komma fram till ett beslut.

- ❖ Inhämta synpunkter hos betrodda rådgivare. Erfarna beslutsfattare kan ge snabb återkoppling på vad som kommer att fungera eller inte, baserat på kunskaper från det förflutna. De besluten går ofta fortare än att använda en konsult som ska göra en utförlig analys utifrån situationen. Äldre medarbetare vars karriär har passerat kan också vara intressanta rådgivare då de har stor erfarenhet att analysera risker och problem bland besluten, dessutom har de ofta mindre intresse i vad beslutet gäller.
- ❖ Sträva efter ett hållbart samarbete mellan kollegor, men inte till varje pris då processen ofta blir lång och leder till mediokra beslut. Rådet är att låta en verkställande direktör eller någon äldre erfaren person ha modet att ta det slutgiltiga beslutet vid en diskussion om ett beslut. Ansvar hos de andra kollegorna är att acceptera beslutet och genomföra det.

4.4.2 Beslut under risk och osäkerhet

Vid ett beslutsfattande under risk måste beslutsfattaren kunna förutse möjliga utfall för varje alternativ, genom att avgöra sannolikheten för att en händelse skall inträffa (Turban & Aronson, 2001). Beslutsfattaren ska även kunna uppskatta hur beslutet kommer påverkas på lång sikt. Under dessa förutsättningar kan beslutsfattaren bedöma graden av risk för varje alternativ. Riskanalys kan göras genom att beräkna det förväntade värdet av varje beslut och välja det alternativet med bäst värde (*ibid.*).

I beslutsfattande under osäkerhet avgör beslutsfattaren möjliga utfall utifrån flera olika typer av handlingar (Turban & Aronson, 2001). Till skillnad från beslutsfattande under risk kan inte beslutsfattaren avgöra eller uppskatta sannolikheten för det möjliga utfallet. Osäkerheten innebär ofta att beslutsfattaren besitter otillräcklig information. För att modellera en sådan situation krävs en bedömning av beslutsfattaren eller organisationens attityd till risktagande (*ibid.*).

4.5 Beslut i företagsledning

Strategi är en sedan tidigare uttänkt plan för en organisation, för att kunna uppnå de mål som organisationen är ute efter (Grant, 2005). Alla organisationer har någon form av strategi, några har en uttalad och genomarbetad strategi, andra organisationer har utvecklat en strategi omedvetet (Bowman & Asch, 1987). Strategin utvecklas genom flera olika beslut som har resulterat i en stark organisation.

Företagsledning är en process där en rad olika strategiska beslut ska tas och implementeras (Grant, 2005). Det är viktigt med processen som en innebörd av beslutet. Processen kan ha en stor påverkan på implementeringen av beslutet. För att företagsledningen ska bli så optimal som möjligt är det väsentligt att koordinera alla inom organisationen så att alla individer gör samma sak i alla situationer som dyker upp (*ibid.*). Kommunikationen måste fungera genom hela organisationen för att lyckas med strategierna. Ett tredje sätt att se det på är att varje

organisation vill konkurrera med andra organisationer just nu, men de vill även bli ledande inom sitt område i framtiden (*ibid.*). Därmed blir strategin en målsättning i sig, ett hjälpmedel att uppnå sin vision.

Det finns två olika sätt att gå tillväga vid företagsledning och strävande efter målet. Den första är ett mer styrande, medan det andra är ett beskrivande sätt och inte lika analytiskt (Bowman & Asch, 1987). De kan sättas i motsats till varandra, den första är objektiv och den andra är subjektiv. De finansiella strategierna och besluten kring dessa behandlas med reflektion av att ha olika strukturer och källor på kapitalet (*ibid.*). Det blir med andra ord en portfölj av flera olika sorters kapital för att sprida risken, det går dock inte att eliminera all risk (*ibid.*).

4.6 PESTEL

För att identifiera riskerna vid kreditgivning används PESTEL modellen som återfinns i figur 6. Med hjälp av modellen kan en uppfattning om risken fås för de olika perspektiven. De perspektiv som ingår i PESTEL är; politiska, ekonomiska, sociala, teknologiska, miljömässiga och rättsliga (Johnson *et al.*, 2011). Med hjälp av modellen kan strategiskt beslutsfattande vid osäkra situationer medföra att risktagandet minskar genom bättre planering och förståelse för marknaden. Vid beslut finns det flera olika omständigheter som påverkar innan de genomförs. I PESTEL modellen bedöms både interna och externa faktorer som kan ha inverkan på beslutsfattandet.

Genom PESTEL kan olika framgångar eller misslyckanden analyseras av olika strategiska beslut (*ibid.*). Det finns många olika definitioner på modellen PESTEL beroende på vilken litteratur som används och vilken omfattning författaren är intresserad av att analysera. Till exempel kan en variant användas som inte tar hänsyn till det rättsliga perspektivet, modellen kallas då STEPE (Sociala, Teknologiska, Ekonomiska, Politiska och Miljömässiga perspektiven) (Richardson, 2006). En annan modell som används flitigt i litteraturen är PEST modellen (Politiska, Ekonomiska, Sociala och de Teknologiska perspektiven) (Dare, 2006).

Figur 5. PESTEL modellen, (Egen bearbetning).

PESTEL modellen används för två huvudsakliga ändamål inom företag. Modellen används dels som ett verktyg för att identifiera miljön där företaget verkar (Yüksel, 2012). Dels används den för att undersöka information och data för att förutse framtida omständigheter. Därför spelar PESTEL en betydande roll för framtida beslut och är användbar inom strategisk ledning.

Exempel på hur PESTEL modellen kan tillämpas i praktiken är; *politiska* beslut visar regeringens eller riksdagens roll vid olika beslutsfattande inom företaget, till exempel politiska beslut om investeringsstöd eller räntenivån. *Ekonomi* åberopar beslutsfattande kring makroekonomiska termer såsom valutakurser, konjunkturcykler och andra omvärldsfaktorer till exempel världsmarknadspriser på spannmål. Det *sociala* beskriver hur förändringar i olika kulturer, trender och demografi kan påverka beslutsfattandet. *Teknologi* beskriver hur förändringar i teknologin såsom nya uppfinningar och innovationer påverkar framtida situationer. *Miljö* innebär hur frågor i den gröna sektorn bedöms där frågor som föroreningar och avfall står i centrum. Det sista perspektivet är det *rättsliga* som beskriver hur olika förändringar i till exempel arbetsmiljölagstiftningen påverkar beslutsfattandet (Johnson *et al.*, 2011).

4.7 Sammanfattning av teori

Risk samt riskuppfattning.

Bankverksamheten kan drabbas av olika risker, framförallt är det viktigt för bankerna att vara säkra på om krediterna kommer att betalas tillbaka till banken i framtiden. För att minimera riskerna kan bankerna diversifiera kreditgivningen till flera branscher, då framtida oförutsägbara händelser i en bransch inte drabbar banken lika hårt. Det genomförs strategiska beslut dagligen om vilken risk bankerna är villiga att utsättas för, dessa beslut tas utifrån känsligheten inom branschen.

Strategiska beslut samt beslutsfattande.

Vid beslutsfattande krävs det från bankernas sida, i den mån det går, att förutse de risker som kan uppstå i den bransch de eventuellt ska bevilja en kredit i. För att skydda sig mot riskerna i branschen, är det av yttersta vikt att känna till alla faktorer som kan påverka branschen både på kort och på lång sikt. PESTEL modellen används som en konceptuell modell för att beskriva och analysera vilka faktorer bankerna tar hänsyn till vid en kreditgivning. Vid osäkra situationer kan risktagandet minska genom bättre planering och förståelse för marknaden.

Bankerna är bundna till att följa regelverken kring kreditgivning, för att minska riskerna och upprätthålla den finansiella stabiliteten i samhället. På grund av regleringarna borde det inte vara någon större skillnad mellan bankerna, dock kan banker vara olika riskaverta.

Beslutsfattare på olika banker kan även vara olika riskaverta, beslutet fattas utifrån hur säker eller riskfylld krediten är för bankerna. Detta medför att olika beslutsfattare kan ha olika krav på avkastning.

5 Metod

Metodkapitlet inleds med disposition, val av metod och en presentation av den kvalitativa metoden. Vidare följer hur litteratursökningen har gått tillväga, hur intervjuerna har genomförts samt metodkritik.

5.1 Disposition

Figur 6 visar dispositionen för studien. Kapitel 1 i uppsatsen börjar med en inledning om problemet. Det andra kapitlet fortsätter med en kort redogörelse för kreditgivningsprocessen. Litteraturgenomgången beskriver främst vilka risker som kan uppstå i mjölkproduktionen samt bankernas syn på risken genom andra författares tidigare studier. Utifrån problemet samt syftet har lämplig teori valts. Kapitel 5 behandlar metoden och visar tillvägagångssättet med litteraturgenomgång och intervjuer. I empirin behandlas intervjuerna, som utgår utifrån den sammanställda frågeställningen samt teorin. I slutändan analyseras och diskuteras den litteraturstudie, teori och empiri som hämtats utifrån den metod som valts. Från analys och diskussion kan det sedan dras slutsatser för att besvara studiens syfte.

Inledning

Kreditprocess

Litteratur-
genomgång

Teori

Metod

Empiri

Analys &
Diskussion

Figur 6. Disposition av uppsatsen, (Egen bearbetning).

5.2 Val av metod

Uppsatsen bygger på en kvalitativ metod. En litteratursökning görs för att få en deskriptiv bild av branscherna och i synnerhet finansbranschen. Därefter har telefonintervjuer utförts med tre stora banker inom kreditgivning för investeringar i mjölkproduktion. Intervjuerna är till för att komplettera litteratursökningen. Intervjuerna med bankerna som har utförts ligger till grund för att ge empiriskt underlag åt studien samt besvarandet av frågeställningen. Kvalitativ metod har valts

5.3 Kvalitativ metod

En kvalitativ metod är användbar när ett fåtal fall ska undersökas samt för att försöka få en förståelse och övergripande bild av omvärlden (Osvalder *et al.*, 2011). Det resultat som urskiljs ifrån den kvalitativa metoden, ska tolkas och kunna förstås. Det läggs inte någon vikt vid att generalisera eller förklara resultatet om den målgrupp som personer har separerats från (Stukát, 2005), då det är en kvalitativ undersökning.

För att kunna besvara studiens syfte, har tre framstående banker inom lantbruk intervjuats via telefon. Intervjuerna har visat bankernas syn på hur kreditgivningen går till och bidragit med en djupare förståelse om riskhantering samt beslutsprosen (Kvale, 1997). En kvalitativ intervju karakteriseras bland annat av att förhoppningsvis kunna få komplexa och innehållsrika svar, ur enkla och raka intervjufrågor (Trost, 1997). Data som är inhämtad från

intervjuer är subjektiv, då det är personers egna åsikter som ligger till grund för resultatet (Osvalder *et al.*, 2011).

Utifrån problemet samt frågeställningen, har data till studien samlats in genom både litteratur samt intervjuer. Litteratursökningen tillsammans med genomförda intervjuer har valts för att ge en mer konkret och aktuell bild av verkligheten.

5.4 Litteratursökning

En litteratursökning har genomförts för val av teori och litteraturgenomgången. Sökorden utifrån problemformuleringen varierar från ”finansiella risker” till ”beslut” och ”mjölkproduktion”. Den största litteratursökningen som genomförts har främst skett med hjälp av databaserna: Primo, Jstor, Google Scholar och skolans egen databas Epsilon. Detta har gjorts för att kunna bygga studien på tidigare studier, rapporter, vetenskapliga artiklar samt en möjlighet att öka validiteten. Användningen av kända databaser för inhämtning av information har gjort att riskerna för felaktig data minimeras. På grund av den mänskliga faktorn, kan information missas och gått förlorad som kan ha varit utav tillgång för uppsatsskrivandet. Primära källor har använts i så stor utsträckning som möjligt. De sekundära källorna har kontrollerats i den mån det gått, med de primära källorna för att styrka trovärdigheten i studien.

Google har använts för att hitta rapporter och statistik från framförallt Jordbruksverket, Svensk mjölk och banker. För att få en bakgrund om vilka risker som kan förekomma inom mjölkbranschen, har sökningen anpassats efter lämpliga artiklar. Innan intervjuerna genomfördes undersöktes kreditgivningsprocessen, finans- och mjölkbranschen och vilken framtid de går till mötes.

För att besvara frågeställning samt syftet, har lämplig teori valts. Den teori som har använts i studien är främst PESTEL-modellen, beslutsteori samt företagsledning. PESTEL modellen innefattar olika perspektiv för att ge företaget en övergripande syn på företaget (Johnson *et al.*, 2011). Modellen innefattar politiska, ekonomiska, sociala, teknologiska, miljömässiga samt rättsliga perspektiv som beskrivs i teorikapitlet. Modellen används för att beskriva och identifiera de risker som bankerna kan anträffa vid kreditgivning för mjölkproduktion. PESTEL-modellen används för att påvisa vilka aspekter bankerna bör beakta vid beslutsfattandet om kreditgivning för investering i mjölkproduktion. Artiklar om de olika teorierna har undersökts för att tillsammans med empirisk data kunna analysera och föra en diskussion utifrån frågeställningen. I empirisk data ingår artiklar om vilka risker banker tar hänsyn till före en kreditgivning samt strategiska beslut vid kreditgivning. Tabell 1 visar några av de sökord som använts och antalet träffar vid respektive databas, för att få en uppfattning om vilka databaser som ger mest information och vilka som är tillförlitliga. Sökmetoden har utnyttjats för att hitta relevant litteratur inom ämnet. I sökmotorn Primo ingår där information från universitetsbiblioteken i Uppsala. Sökmotorn har använts för en utökad sökning av litteratur.

Tabell 1. Sökresultat (Egen bearbetning).

Sökord	Primo	Jstor	Google Scholar
“Kreditgivningsprocess”	18	0	148
"Decision making" AND "risk perception" AND "Dairy production"	391	8	79
"Strategiska beslut" OCH "Bank" OCH "Investeringar"	2	0	4 010

5.5 Intervjuer

Syftet med fallstudier är att kunna beskriva verkligheten med hjälp av ett fåtal fall av olika slag (Ejvegård, 2003). Detaljrikedom och ambition kan variera mellan olika fallstudier och är användbar tillsammans med andra metoder för att göra en vetenskaplig undersökning (*ibid.*). Intervju har valts som metod för att komplettera litteraturen. Litteraturgenomgången är inte tillräcklig för att besvara syftet, samtidigt är det intressant att få bankernas aktuella bild av problemet.

Intervju har valts som metod för att komplettera litteratursökningen, samt att intervjun är en primär källa. Författarna har valt att genomföra intervjuerna genom telefon. Detta har underlättat då det har funnits en geografisk spridning av intervjuerna. Därmed valdes att samtliga intervjuer skulle genomföras per telefon. Miljön vid intervjuerna har varit densamma för författarna under frågetiden, samtidigt som respondenterna har befunnit sig i en hemmavid miljö. Vilket kan medföra en mer avslappnad intervju, men också att författarna missar väsentlig information i form av reaktioner, rörelser och känslor som är synliga för ögat. Vid telefonintervjun fick intervjuerna valet att vara anonyma för att kunna få respondenten att öppna sig mer och bli mer villig till att lämna ut information (Ejvegård, 2003). Så noggrant som möjligt har frågorna kommit i likvärdig följd, då det annars kan bli olika tolkningar vid samma fråga. Det är däremot inte meningen att standardisera intervjuerna för mycket, då det kan bli mindre explorativt och leda till att intervjuerna blir mindre djupgående (*ibid.*). De frågor som intervjuerna varit baserade på återfinns i bilaga 1. Ett frågeformulär upprättades som kunde skickas ut till respondenterna innan själva intervjun ägde rum. Frågorna har utvecklats framförallt från forskningsfrågorna samt att kunna återkoppla frågorna till litteraturen och teorin. Empirin och teorin har kunnat kopplats samman genom intervjufrågorna samt utfallet

Det första steget i intervjuprocessen var att kontakta bankerna, för att undersöka om de var intresserade av att ställa upp på telefonintervjun. De olika respondenterna som har kontaktats för intervjun är lantbruksansvariga för de olika bankerna. I samband med samtalet avtalades en tid då intervjun skulle ske, samtidigt som ett frågeformulär skickades ut. Momentet utfördes för att respondenterna skulle få möjlighet att förbereda sig inför intervjun och för att kunna ge innehållsrika och givande svar. Respondenterna fick förfrågan om anonymitet samt möjligheten att läsa igenom de sammanställda svaren före publicering och redovisning. Båda författarna var delaktiga vid telefonintervjun. Intervjun genomfördes i ett avskilt rum för att undvika störningar ifrån omgivningen. Respondenterna gav sitt medgivande till att bli inspelade. Inspelningen har underlättat sammanfattningen av svaren för författarna. Inspelningsmaterialet transkriberades, dels för att få en sammanhängande text att utgå ifrån

men även för att kunna göra en sammanställning av svaren som sedan skickades ut till respondenterna för godkännande. Intervjuszvaren från samtliga respondenter blev godkända innan de användes till empirin.

För att få tillgång till information samt primärdata för empirin har telefonintervjuer gjorts med följande kontaktpersoner i tabell 2 nedan. Tabellen används för att visa vilken typ av kommunikation som använts med respektive kontaktperson samt vilken datum det utfördes. Kontakten via mail med bankerna har först och främst innefattat förberedande frågor inför telefonintervjun.

Tabell 2, Information om kontakter, (Egen bearbetning).

Kontaktperson	Mailkontakt	Telefonsamtal	Telefonintervju
Rolf Åttingsberg	13/3, 8/4, 2/5	13/3, 26/4, 20/5	
Bank 1	29/4	29/4	3/5
Bank 2	27/4, 3/5	26/4	3/5
Bank 3	26/4, 30/4, 20/5	26/4	6/5

5.6 Analys, Diskussion & Slutsats

Analysen samt tolkningen av data, utgick främst från frågeställningen samt den valda teorin. Tillsammans med teori, empiri samt litteratursammanställningen har det formulerats en diskussion, som sedan legat till grund för de slutsatser som dragits om studiens resultat. Litteraturgenomgång och intervjuer användes tillsammans i analysen. En analys kunde upprättas genom en jämförelse av huruvida svaren från intervjuerna stämde överens med tidigare litteratur inom ämnet. Den sammanställda empirin tillsammans med analysens underrubriker användes som utgångspunkt för att kunna dra paralleller med resterande litteratur.

5.7 Metodkritik

Kvalitativ metod behandlar en del av verkligheten och ska vara representativ, dock kan det inte alltid göras garantier att alla sidor av verkligheten har täckts. För att mildra effekten, har studier gjorts på de banker som har flest lantbrukskunder. De resultat som presenteras utifrån en kvalitativ metod är varken generaliserbara eller siffror som är exakta, då det är få fall som studeras (Osvalder *et al.*, 2011). Resultaten i denna studie kan påverkas av bland annat teori, litteratur samt antalet respondenter, då studiens resultat kan motsättas av faktorerna. Vid intervjuer kan det vara svårt att dra generella slutsatser om en viss målgrupps åsikter och handlande.

Det gäller att i så stor omfattning som möjligt vara objektiv och inte låta egna fördomar och förutfattade meningar få en betydande vikt i studien (Ejvegård, 2003). Vid intervjuer, ges det ofta kritik till att de som intervjuar är subjektiva i sin bedömning. Detta beror bland annat på att i intervjun finns det mänskliga interaktioner som påverkar (Kvale, 1997). Frågor kan

tolkas på olika sätt av olika personer, därmed kan frågor och svar få en annorlunda vinkling. Därför har frågorna vid intervjuerna kommit i likartad ordning samt i ungefärligt tonläge i så stor utsträckning som möjligt. Detta har gjorts då respondenterna, i den mån det går, ska tolka frågorna likartat.

Intervjueffekter kan uppstå vid intervjuerna, dessa kan vara till exempel att respondenten ändrar sina svar på olika sätt för att tillfredsställa intervjuarna (Osvalder *et al.*, 2011). Effekterna har då en negativ inverkan på studien. Respondenterna i studien har fått möjlighet att läsa igenom de sammanställda svaren samt ge kommentarer, för att kunna rätta till eventuella feltolkningar under intervjuerna.

För att intervjun ska bli trovärdig krävs det att datainsamlingen är tillförlitlig och relevant för att kunna analysera problemet och studiens syfte (Trost, 1997). Författarna måste därmed kunna bevisa att undersökningsmaterialet är relevant och trovärdigt, dels genom pålitliga databaser men även av godkännande av intervjusammanställningen. Enligt Ejvergård (2003) finns det en risk att reliabiliteten sjunker vid egenformulerade intervjufrågor. Validiteten är även en väsentlig del av studien. Genom att låta respondenterna läsa igenom det material som har samlats in till studien kan validiteten höjas.

En viss del av den litteratur som behandlar kreditgivningsprocessen är utav äldre studier. För att minska osäkerheten i den äldre litteraturen har nyare litteratur använts för att säkerställa trovärdigheten. Enligt empirin är metoderna om kreditprocessen från litteraturen fortfarande gällande, vilket gör att litteraturen är trovärdig och fortfarande aktuell.

6 Empiri

I följande kapitel presenteras det empiriska resultatet utifrån den teori som valts. Empirin innehåller en sammanställning av de intervjuer som gjorts med tre banker. Intervjufrågor samt fullständiga svar återfinns i bilaga 1 & 2.

6.1 Intervju: Risker vid kreditgivning

Bank 1 anser att mjölkbranschen är ett riskfyllt projekt att ge sig in i. Branschen karaktäriseras av stora investeringskostnader och en svår intäktssida då priserna varierar. Vid riskbedömning av företaget identifieras var riskerna finns samt vilka styrkor och svagheter som existerar. Delvis återfinns dessa i företagets kassaflöde. Risker ser olika ut beroende på lantbrukarens kompetens inom arbetsområdet. Risken för kreditgivning bedöms utifrån varje enskild mjölkproducentens räkenskaper samt hur nyckelpersonen är. Med nyckelperson menar Bank 1 ålder på huvudpersonen i företaget, familjestatus, hur driven personen är samt framtidssynen. Bank 1 gör inga generella bedömningar över hela mjölkbranschen, alla är individer med egna räkenskaper. Bank 1 vill hålla nere risknivåerna vilket gör att en investering i mjölkproduktionen hamnar i en lägre prioritering vid kreditgivning, då risknivåerna i mjölkbranschen ökat.

Bank 2 anser att det är svårt för banken att veta vilka risker som kan uppkomma vid en kreditgivning. Det finns alltid en risk med att vara högt belånad. Till exempel om företaget skulle få en negativ utveckling med dålig lönsamhet är det svårare att få en ny kredit för att räta upp verksamheten. Det uppstår stora risker när företagaren är högt belånad samt har lågt eget kapital vid investeringar, då det ofta tillkommer oförutsedda kostnader som inte är med i beräkningen. Det finns alltid risker med att ge sig in i en ny investering, där soliditeten kan bli för låg och riskgraden för hög. Detta medför att lånekostnaderna blir höga vid stora lån samt att det blir ett begränsat handlingsutrymme. Risker kan även uppkomma av lägre mjölkpriser samt höga foderkostnader, vilket försämrar kalkylen avsevärt och kan leda till att krediten uteblir.

För bank 3 är de personliga riskerna viktigast. Det är av väsentlig betydelse att rätt person genomför och klarar av investeringen. Banken analyserar om det är aktuellt med investeringen utifrån personens företagande och räkenskaper. Det finns flera olika risker, en del av dessa är likviditet, sjukdom, produktion samt avkastning. Riskerna finns alltid med i bedömningen oavsett investering och produktion, allting vägs mot varandra innan beslutet. Det sker en kontroll på de risker som är kopplade till företaget. Enligt bank 3 visar rapporter att det i Sverige spenderas mycket pengar på att bygga fina samt dyra stallar. Det kan vara en nackdel för företagaren och beror troligtvis på tradition samt de djurskyddsbestämmelser som finns i Sverige. Trots de stora riskerna med att investera i mjölkproduktionen, finns det positiva aspekter för mjölkproducenten då det är låga priser på el samt låga räntor vilket underlättar investeringsmöjligheterna menar bank 3.

6.2 Intervju: Beslutsfattande vid kreditgivning

Beslutsprocessen inom Bank 1 ser i princip likadan ut vid alla kreditgivningar, oberoende om det är en investering i ett sommarhus eller i mjölkproduktion. Kreditgivningsprocessen är likartad, däremot är det olika parametrar som måste tas i beaktning. Det första steget i beslutsprocessen är insamling av information från lantbrukaren såsom bokslut, balansrapport och resultatrapport. Informationen återskapas sedan i bankens system där en bedömning ligger till grund för vilken risknivå företaget får. Offerten visar hur kreditgivningen ska utformas, beroende på hur siffrorna ter sig. Om risken är tillräckligt låg och företaget har en beredskapsplan för krediten går offerten ofta igenom processen. Besluten om kreditgivning för investering tas alltid på kontoret där varje lantbrukare har en handläggare som genomför kreditprocessen. Vid större investeringar ska ärendet gå upp till en högre instans för att göra en närmare utredning av fallet. Bank 1 menar att det även vid stora investeringar är kassaflödet som styr vilket utfallet blir. Återbetalningsförmågan ligger till grund för beslutet och är det viktigaste och mest centrala vid kreditgivningen.

Bank 1 menar att det är flera risker som kan analyseras för investering i mjölkproduktion och att det bör finnas en plan för framtiden. En analys av hur mjölkpriset är idag och hur utvecklingen över framtiden ser ut är intressant för bankens riskbedömning. Foderpriserna är också en aspekt som det bör tas hänsyn till. Det är många faktorer som påverkar riskerna, vilken fas lantbrukaren befinner sig i just idag, om lantbrukaren står inför en omställning eller en investeringsperiod. En anledning till att investeringskostnaden blir så hög är att lantbrukaren väljer att satsa på en större produktion från början, vilket ger möjlighet att utöka produktionen i framtiden. Eftersom att risken blir högre vid en sådan investering krävs det tillgänglig mark som upptar det tänkta djurantalet samt en prognos över ett hållbart kassaflöde.

Hos bank 2 börjar processen vid ett beslut om kreditgivning, ofta med en kreditförfrågan tillsammans med en affärsplan för investeringen. Beroende på risken samt storleken på krediten, går den högre upp i instansen. Beslutsfattandet sker aldrig från en enskild handläggare, då det bygger på dualitet. Dualitet innebär att ett beslut inte får fattas av en person, det måste vara minst två personer delaktiga i processen. Lägsta beslutsnivån kan fattas tillsammans med en kollega på kontoret, vid större krediter är det flera parter inblandade i beslutet. Bank 2 begär att lantbrukaren kan uppvisa någon form av affärsplan samt resultat- och balansräkning från åtminstone de senaste tre åren.

Bank 2:s riskbedömning utgår från två grundpelare: säkerhet och återbetalningsförmåga. Under säkerhetsaspekten analyseras fastighetens marknadsvärde samt investeringskostnaden för byggnaden. Byggnaden värderas lägre än vad kostnaden är för att upprätta byggnaden, eftersom en hypotetisk framtida köpare inte kan tänka sig betala fullt pris för byggnaden. Bedömningen av återbetalningsförmågan är svårare och mer omfattande än bedömningen av säkerhetsaspekten. Historisk data ligger till grund för analysen av återbetalningsförmågan, exempel på data kan vara balansräkningar, mått på lönsamhet samt företagarens tidigare prestationer. Det upprättas en kassaflödesanalys för att se hur pengar kommer in och ut från företaget samt för att se att kredittagaren kan amortera på lånet. Det görs en bedömning av både hårda och mjuka värden, där de hårda värdena symboliseras av siffror, tidigare bokslut, resultat och balansräkningar medan de mjuka visar hur nyckelpersonen i företaget är.

I bank 3 sammanställs all företagsdata samt att det görs en ekonomisk analys av företaget för att underlätta beslutsprocessen. Bank 3 lägger fokus på framförallt framtida kassaflöde för investeringen, ekonomi samt framtida återbetalningsförmågan. Det görs en analys om huruvida företaget har kraft och en plan för investeringen, om planen verkar rimlig och genomförbar. Även likviditeten i företagen är viktig för bank 3, den tittar på hur likviditeten ser ut idag samt hur den troligtvis kommer vara i framtiden. Bedömningarna som utförs bygger på hur företaget ser ut idag samt på det företaget har gjort historiskt, det vill säga hur företaget klarat tidigare situationer. Bank 3 tar även hänsyn till att det har gjorts rätt antaganden samt att det finns en rimlig affärsplan. Vid en längre relationen mellan banken och kunden, finns det mer historik och data vilket ger banken en bättre kännedom om företaget.

Inom bank 3 gäller alltid dualitet vid beslut. Den lägsta formen av kredit kan handläggaren ta tillsammans med en kollega eller företagschefen på kontoret. Vid större krediter går beslutet högre upp i hierarkin, genast blir det fler personer som ska övertygas om att det är rätt affär för banken och rätt bransch att ge sig in i. I kreditdelegationen är det viktigt att övertyga personerna om att företaget kommer att överleva i framtiden, att företagaren betalar tillbaka pengarna samt att banken kommer att tjäna på affären.

Bank 3 bedömer en kreditpropå utifrån förhållandet mellan den vinst banken kan få för en kredit och den risk som finns samt den bedömda framtida risken. Kredittagaren har då kravet på sig att generera en tillräckligt god avkastning samt amorterar tillbaka lånet, banken gör då en bedömning om företagets överlevnadsmöjligheter på längre sikt. För att kunna göra den bedömningen utgår bank 3 från kredittagarens egna antaganden samt bankens analys av marknaden. Vid affärer prioriteras de kunder som redan finns i banken, dock är det svårt att utesluta kunder. Vid en kreditgivning i banken är det mest optimalt att satsa på de företag som går bäst, vilket kan vara svårt att förutse. Bank 3 menar att de företag som har de bästa förutsättningarna för att klara investeringar, är de företag som betalar tillbaka sina lån mot en tillräckligt bra avkastning på det kapital som kredittagaren binder idag samt för framtiden.

6.3 Intervju: Inverkan av faktorer i omvärlden

Bank 1 lägger inte någon vikt vid de politiska aspekterna vid kreditbeslutet, då de inte är politiskt styrda. Den individuella kreditprövningen sker direkt mot lantbrukaren, vilket innebär att beslutet är beroende av lantbrukarens säkerhet och kassaflöde. De politiska besluten påverkar banken indirekt, genom att lantbrukarens ekonomiska ställning påverkas av gårdsstöd och investeringsstöd. De ekonomiska faktorerna väger tyngre än de andra faktorerna, framförallt de tre delarna, kassaflöde, säkerheter i form av fastigheter samt nyckelpersonen i företaget. Ur miljöperspektivet är det upp till lantbrukaren att uppfylla de krav som krävs, för att få lov att investera. Det är inte upp till banken att bedöma investeringens miljöpåverkan. Alla perspektiven i PESTEL modellen grundar sig i det ekonomiska perspektivet, då det är mest relevant för bankens analys för kreditgivning.

Bank 2 liksom bank 1 lägger inte så stor vikt vid de politiska aspekterna. De olika perspektiven kan vägas in på olika sätt. Lantbrukarens kalkyler förbättras ofta avsevärt vid beslut om EU-stöd vilket kan ge en bättre investeringskalkyl. Det är även viktigt att följa de politiska besluten om huruvida stöden kommer finnas kvar eller inte och hur jordbrukspolitiken utvecklas. Miljö och det rättsliga perspektivet är också viktiga, såsom investeringens placering i förhållande till vatten samt grannar.

Nyckelpersonens sociala relation kan även påverka beslutet, familjestatus och ålder. Vid investering i en ny anläggning faller det teknologiska perspektivet in då det gäller att bygga rätt. Banken tar hjälp av en expert på byggnadsteknik för att analysera byggnadens utformning.

Bank 3 anser att den ekonomiska aspekten är den som genererar pengar till banken. Det är mjölkföretaget som levererar det ekonomiska, därmed hänger det ihop med de sociala, teknologiska perspektiven med flera. Alla perspektiven hänger ihop och påverkar varandra. Det politiska har stor betydelse för kreditgivningen, framförallt vad gäller stöden.

7 Analys, Diskussion & Slutsats

I följande kapitel besvaras forskningsfrågorna baserat på den valda teorin, tillsammans med insamlad litteratur samt empiri. En diskussion och slutsats om risker och hur dess påverkan bedöms vid beslut om kreditgivning inleder kapitlet, vilket åtföljs av beslutsprocessen samt inverkan av faktorer i omvärlden.

I den här studien ingår tre stora bankaktörer inom lantbruk, vilket bidrar till att resultatet täcker en större målgrupp samt ger en mer övergripande bild av verkligheten. Resultatet i studien går dock inte att generalisera, eftersom ett fåtal respondenter deltagit i intervjuerna.

7.1 Risker vid kreditgivning

Det uppstår en risk för bankerna, när den inte kan vara säker på att få tillbaka den kredit som har beviljats (Funered, 1994). Kreditrisken för banker uppkommer av att företagaren inte kan fullfölja sina betalningsåtaganden. För att förebygga risken vid kreditgivning kan bankerna bedöma företagets likviditet samt soliditet på kort sikt (Smith, 2006). Den framtida lönsamhetsutvecklingen visar företagets finansiella styrka på lång sikt (*ibid.*). Detta bekräftas även av alla banker vid intervjuerna, då deras främsta kriterium är företagarens framtida återbetalningsförmåga. Risken kan även bero på lantbrukarens kompetens, därför blir nyckelpersonen i företaget ett viktigt kriterium för att minimera bankernas risktagande. Bankerna kräver även säkerheter såsom pantbrev och företagsinteckningar för att skydda sig mot risken för kreditförluster. Hallgren (1982) bekräftar att säkerheter används som ett medel för att skydda sig mot riskerna vid betalningsinställelse.

Återbetalningsförmågan, nyckelpersonen samt finansiell information är byggstenarna för att kunna bedöma de finansiella riskerna vid kreditgivningen. Bankerna måste vara säkra på att företagarna kan fullfölja sina åtagande och betala tillbaka krediterna till bankerna. Följaktligen analyserar bankerna företagaren som nyckelperson. Nyckelpersonen identifieras för att se om personen har rätt förutsättningar och engagemang för att fullfölja investeringen. Bankerna kräver en affärsplan som innehåller framtida mål samt finansiell information. Det krävs även att bankerna försöker förutspå hur mjölkmarknaden kommer att utvecklas i framtiden, för att fatta kvalificerade beslut.

Den operationella risken kan direkt hänföras till administrativ hantering eller hur ”mänskliga faktorer” påverkar risken, det kan till exempel vara dåliga rutiner eller bristande kompetens (Lindahl, 2000). Precis som Lindahl beskriver operationella risker menar bank 3 att kompetensen kan skilja sig mellan kontoren, därför kan även beslutet om kreditgivning bli annorlunda beroende på kompetens. Två av bankerna använder sig av dualitet och samtliga banker använder sig av speciella interna system vid kreditgivning. Syftet med att använda speciella system är för att bedöma företagets risk och återbetalningsförmåga, vilket kan minska den operationella risken.

Samtliga banker uppger att det finns risker med att investera i mjölkproduktion, då det finns svårigheter att förutse framtida händelser, vilket bekräftas av Fleishers (1990) definition av risk. Väderförhållanden i omvärlden går inte att påverka och har stor betydelse för riskerna i lantbruket vilket medför en indirekt risk för bankerna. Väderförhållandet påverkar spannmållstillgången och på så sätt foderkostnaderna för mjölkproducenter, det gör att marknaden är oförutsägelsebar och fluktuerande priser uppstår på både foder och mjölk.

Miller *et al.* (2004) menar att väderförhållandet spelar stor roll vid bedömning av risker vilket även styrks av intervjun med bank 3. Den låga räntan gör att kalkylen förbättras för kredittagaren vilket minimerar den finansiella risken vid en investering. Bäckström (1998) menar att ränteläget samt förändring i valutakurser är de viktigaste makroekonomiska termerna som påverkar stora investeringar, som direkt kan hänföras till en investering i en mjölkkanläggning.

Lindahl (2000) menar att bankerna kan fördela sina kreditrisker från olika branscher genom portföljhantering och diversifiering, på så sätt kan riskerna minimeras. Portföljhanteringsprocessen bekräftas genom teorier av Bowman & Asch (1987) som också påstår att fördelning av kapital i olika investeringar kan minimera risken, dessvärre kan inte hela risken avlägsnas.

Enligt Venkataraman *et al.* (1990) tenderar mindre företag att ha större risk för att gå i konkurs samt även mindre kapital att röra sig med. När företagen stöter på en negativ trend och det börjar bli brist på finansiella medel blir företagen tvingade till att låna mer pengar och på så sätt beroende av bankerna. På samma sätt beskriver bank 2 att det blir svårare att få en ny kredit vid en hög belåningsgrad, därför är bank 2 försiktig med att låna ut för mycket pengar direkt i början då det alltid kommer oförutsägelsebara kostnader som inte fanns med i kalkylen från början.

Investeringar i mjölkproduktion är ett riskfyllt projekt då det är en känslig bransch med ständigt fluktuerande priser. Det är därför svårt för bankerna att förutspå utfallet vid en kreditgivning. För att bedöma riskerna görs en värdebedömning utifrån kredittagarens finansiella situation. Bedömningen går ut på att analysera om företaget är kapabelt till att betala tillbaka krediten, genom att analysera hur möjligheterna ser ut för att uppnå en positiv utveckling och i framtiden överleva på marknaden. Dualitet vid beslut är ännu ett sätt att bedöma riskerna för att minimera sina kreditförluster, då flera personer som ofta har mer erfarenhet inom området är inblandade i beslutet.

7.2 Beslutsfattande vid kreditgivning

Hantering av beslutsprocessen skiljer sig inte särskilt mycket mellan bankerna. Till en början samlas information in från företagen som sedan utvärderas. Därefter görs ett ställningstagande, om bankerna bestämmer sig för att gå vidare med valet så analyseras och tolkas den insamlade informationen. När informationen är sammanställd och analyserad så delges den till andra intressenter i företagen (Jacobsen & Thorsvik, 2008). Enligt informationen från två av bankerna i empirin så tas alla beslut genom dualitet, vilket innebär att beslut om kreditgivning fattas av två eller fler personer. Vid större krediter går beslutet upp till en högre instans där handläggaren kommunicerar den analyserade informationen som ligger till grund för beslutsfattandet om krediten. Enligt Grant (2005) måste kommunikationen mellan medarbetarna fungera genom hela organisationen för att strategierna ska lyckas och ett optimalt beslut kan uppnås. Det kan dras en parallell mellan teorierna av Grant (2005) och Eisenhardt (1990). Eisenhardt (1990) menar att det är viktigt att sträva efter ett samarbete mellan kollegor, där det alltid ska vara möjligt att få råd från högre mer erfarna instanser. Bankerna beskriver även att stöttning från centrala företaget är viktigt för att underlätta jobbet för handläggarna.

För att underlätta risken för beslutsfattaren så måste möjliga utfall för olika alternativ analyseras, för att avgöra sannolikheten att en händelse skall inträffa (Turban & Aronson, 2001). Bankerna samlar därför in historisk information samt analyserar resultatrapporter och balansräkningar från företagen, för att bilda sig en uppfattning om hur känsligt företaget är för svängningar på marknaden. Utifrån informationen kan bankerna även uppskatta hur beslutet kommer att påverkas på längre sikt (*ibid.*). Om bankerna besitter otillräcklig information från företagen blir det ett beslut under osäkerhet vilket ökar risken och beslutsfattaren kan inte uppskatta det möjliga utfallet av beslutet.

Utifrån den information som inhämtats vid intervjuerna är samtliga banker medvetna om att det finns en hel del risker med att låna ut pengar till lantbrukare inom mjölkproduktion. Detta eftersom det är en så pass känslig bransch med fluktuerande priser. Det går därför att tolka svaren som att bankerna är riskaverta mot investeringar i mjölkproduktion. Om avkastningen förväntas vara densamma för investeringar i mjölkproduktion som för andra investeringar inom lantbruket, stödjer detta även Lindahls (2000) teori kring beslutsfattarens riskuppfattning. Då en beslutsfattare väljer mellan två alternativ med samma förväntade avkastning kommer den alltid välja det alternativ som är säkrast (Lindahl, 2000).

Beslutsfattarteorin innebär att beslutsfattaren står inför olika alternativ, där alternativet med högst värde inte är självklart (Öhlmér *et al.*, 2000). Öhlmér *et al.* (2000) menar att beslutsfattaren står inför ett val som är en sammankoppling mellan förutsägelse av konsekvenser och värdering av dessa konsekvenser. I empirin menar bankerna att det är svårt att förutspå utfallet av en kreditgivning. Bank 3 berättar att kreditpropåer bedöms i förhållande mellan den ränta banken kan få, tillsammans med den risk som banken utsätts för. Det förekommer en värdebedömning utifrån varje alternativ, där de som bedöms att överleva i framtiden samt kan amortera tillbaka lånet får en kredit. Bankernas agerande vid kreditgivning stämmer både överens med beslutsfattarteorin av Öhlmér *et al.* (2000) samt Hallgrens (1982) studie om hur risker hanteras för betalningsinställelse.

7.3 Inverkan av faktorer i omvärlden enligt PESTEL modellen

PESTEL modellen innefattar sex perspektiv, politiska, ekonomiska, sociala, teknologiska, miljömässiga samt rättsliga perspektiv (Johnson *et al.*, 2011). PESTEL modellen används för att göra en riskbedömning om den miljö som företaget verkar i. Modellen kan identifiera eventuella oförutsedda framtida händelser, genom analys av de olika perspektiven (*ibid.*). PESTEL modellen blir en indirekt analys från bankernas perspektiv av mjölkföretagen, då bankerna är beroende av låntagarnas ekonomiska ställning. Bankerna tar inte hänsyn till de övriga perspektiven i modellen i lika stor utsträckning som det ekonomiska, då det ekonomiska perspektivet anses vara beslutsgrundande.

Bankerna uppger i intervjun att somliga perspektiv beaktas i större utsträckning än andra. Det ekonomiska perspektivet har störst betydelse för bankerna, aspekter som finansiell information från verksamheten ligger till grund för bedömningen. Precis som bankerna beskriver det ekonomiska perspektivet menar Gopinath (1995) att bankernas största intresse ligger i att få tillbaka sina utlånade pengar. Då bankernas beslut bygger på den ekonomiska data företagen visar upp historiskt samt en nutida och framtida plan. Kreditprövningen är individuell och sker direkt mot företagarna, därmed blir kassaflödet beslutsgrundande. Det ekonomiska perspektivet ses som den viktigaste byggstenen från bankernas perspektiv, detta

gör att de andra perspektiven faller tillbaka på den ekonomiska när kreditbedömningen görs för företaget.

Det sociala perspektivet påvisar att bankerna är intresserade av att känna till nyckelpersonen i företaget. Faktorer som personens ålder, hälsa, civilstatus, företagskunskap och engagemang påverkar den bild som bankerna bygger upp av företagen innan kreditgivningen.

Framtidsplaner och visioner bygger även på nyckelpersonen, bankerna vill se en hållbar och långsiktig investeringsplan utifrån nyckelpersonens preferenser.

Enligt Hardaker *et al.* (2004) kan företagets lönsamhet påverkas av nya lagar och regleringar, därmed kan politiken ha en inverkan på såväl ekonomi, miljö samt rättsliga perspektiv. Det empiriska resultatet visar även att det politiska perspektivet kan ha en betydande inverkan på utfallet av beslutet. Breidning (2010) menar att de politiska riskerna har stor inverkan på lantbrukarens verksamhet, eftersom de stöd som finns i dagsläget inte är en garanti i framtiden. Beroende på vilka politiska beslut som tas påverkas mjölkkvoter, bidrag, stödrätter samt allmänna bestämmelser om djurskyddslag för lantbrukaren. Bank 3 menar att det politiska perspektivet får en större betydelse för kreditgivning till mjölkproduktionen då olika former av stöd och bidrag spelar en stor roll för producentens ekonomiska ställning, än vid andra kreditbeslut. På så vis påverkas företagarens ekonomiska ställning och kassaflöde, vilket kan leda till ett annorlunda beslut om kreditgivning. Bank 2 väljer att titta på de teknologiska perspektiven då de är intresserade av uppbyggnaden av mjölkproduktionen och vill veta att det går rätt till.

De perspektiv enligt empirin som har minst inverkan på beslut om kreditgivning är miljö samt de rättsliga. Bankerna gör inga generella bedömningar utifrån de miljömässiga eller rättsliga perspektiven för mjölkinvesteringar. Det rättsliga perspektivet som tas i beaktning är de krav banklagen ställer, dessa gäller för samtliga kreditgivningar. Det tas inte hänsyn till rättsliga faktorer som är i synnerhet för mjölkproduktionen. Enligt bank 1 är det upp till lantbrukaren att följa de olika miljökrav som föreligger, det är inte bankernas skyldighet att ta hänsyn till de krav och bestämmelser om mjölkproduktion. Alla perspektiven hänger ihop och påverkar varandra.

7.4 Framtida studier

En intressant inriktning på framtida studie vore att analysera inverkan av faktorer i omvärlden med hjälp av PESTEL modellen, utifrån lantbrukarens perspektiv vid en nyinvestering i mjölkproduktion. Då bankernas risktagande delvis bygger på kredittagarens risktagande. Bankernas största risk vid kreditgivning är kredittagarens återbetalningsförmåga, där återbetalningsförmågan påverkas av kredittagarens finansiella ställning och därmed kredittagarens risker.

Referenser

Litteratur & Publikationer

Boehlje, M.D. 2002. *Risk in U.S. Agriculture: New challenges and new approaches*. Dept. of Agricultural economics, Purdue University.

Bowman, C. & Asch, D.C. 1987. *Strategic Management*, Macmillan, Basingstoke, UK.

Breidning, L. 2010. *Riskhantering vid kreditgivning till lantbruksföretag*. Sveriges lantbruksuniversitet, Institutionen för ekonomi, Uppsala.

Bäckström, A. 1998. *Värdeskapande kreditgivning. Kreditriskhantering ur ett agentteoretiskt perspektiv*, Lic. avh. Nr. 734. Tekniska högskolan. Linköpings universitet.

Dare, C. 2006. The UK tour-operating industry: A competitive analysis. *Journal of Vacation Marketing*. Vol 6, No 4: 357-367.

Eisenhardt, K.M. 1990. Speed and strategic choice: how managers accelerate decision making. *California Management Review*. Vol 32, No 3: 39-54.

Ejvegård R. 2003. *Vetenskaplig metod*, Studentlitteratur, Lund.

Ekman, S. & Gullstrand, J. 2006. *Lantbruket och konkurrenskraften*. Livsmedelsekonomiska institutet.

Fleisher, B., 1990. *Agriculture Risk Management*. Lynne Rienner Publishers. Boulder & London.

Funered, U. 1994. *Bankernas risktagande*, Nerenius & Santérus, Lund.

Gopinath, C. 1995. Bank strategies toward firms in decline. *Journal of Buisness Venturing*. Vol 10, No 1: 75-92.

Grant, R.M. 2005. *Contemporary Strategy Analysis*, Blackwell Publishing, Oxford, UK.

Hallgren, Ö. 1982. *Finansiell Strategi och Styrning*, Ekonomibok Förlag AB, Helsingborg.

Hamilton G. 1996. *Riskmanagment 2000*, Studentlitteratur, Lund.

Hardaker, J.B., Huirne, R.B.M., Anderson, J.R. & Lien, G. 2004. *Coping with Risk in Agriculture*. Biddles Ltd, Kings Lynn, UK.

Jacobsen, D. & Thorsvik, J. 2008. *Hur moderna organisationer fungerar*, Lund: Studentlitteratur

Johnson, G., Whittington, R., & Scholes, K. 2011. *Exploring Strategy*, Pearson Education, Harlow.

Kvale, S. 1997. *Den kvalitativa forskningsintervjun*, Studentlitteratur, Lund

- Lindahl, M. 2000. *Bankens villkor i låneavtal vid kreditgivning till högt belånade företagsförvärv. En studie ur ett agentteoretiskt perspektiv*, Lic. avh. Nr 754. Tekniska högskolan. Linköpings Universitet.
- Miller, A., Dobbins, C., Pritchett, J., Boehlje, M. & Ehmke, C. 2004. *Risk management for farmers*. Department of Agriculture Economics, Purdue University.
- Mintzberg, H., Raisinghani, D., & Theoret, A. 1976. The structure of “unstructured” decision processes. *Administrative Science Quarterly*, Vol. 21, No. 2: 246-275.
- OsvaLder, A-L., Rose, L & Karlsson, S. 2011. Metoder (477-580) i Bohgrad, M., Karlsson, S., Lovén, E., Mikaelsson, L-Å., Mårtensson, L., OsvaLder, A-L., Rose, L. & Ulfvengren, P. (eds). *Arbete och teknik på människans villkor*. Prevent, Stockholm.
- Richardson, Jr. J. V. 2006. The library and information economy in Turkmenistan. *IFLA Journal*. Vol 32, No 2: 131-139.
- Smith, D. 2006. *Redovisningens språk*, Studentlitteratur, Helsingborg.
- Stukát, S. 2005. *Att skriva examensarbete inom utbildningsvetenskap*. Studentlitteratur, Lund.
- Trost, J. 1997. *Kvalitativa intervjuer*, Studentlitteratur, Lund.
- Turban, E, & Aronson, J.E. 2001. *Decision support systems and intelligent system*. Prentice-Hall Inc, New Jersey.
- Venkataraman, S., Van de Ven, A.H., Buckeye, J., and Hudson, R. 1990. Starting up in a turbulent environment: a process model of failure among firms with high customer dependence. *Journal of Business Venturing*. Vol. 5, No 5: 277-295.
- Yüksel, İ. 2012. Developing a Multi-Criteria Decision Making Model for PESTEL Analysis. *International Journal of Business and Management*. Vol. 7, No 24: 52-66.
- Öhlmér, B., Göransson, B. & Lunneryd, D. 2000. *Business Management – with Applications to Farms and Other Businesses*, Institutionen för ekonomi, SLU.

Internet referenser:

Finansinspektionen, <http://www.fi.se/>

1. <http://www.fi.se/Regler/Kapitaltackning/>
Hämtad 2013-05-02
2. http://www.fi.se/upload/20_Publicerat/30_Sagt_och_utrett/10_Rapporter/2005/Rapport2005_8.pdf
Hämtad 2013-05-02
3. http://www.fi.se/upload/30_Regler/10_FFFS/2007/FFFS0705.pdf
Hämtad 2013-05-02

Jordbruksverket, <http://www.jordbruksverket.se/>

1. <http://www.jordbruksverket.se/formedier/nyheter/nyheter2013/fallandebyggnadsinvesteringarilantbruket.5.373db8e013d4008b3a18000105.html>
Hämtad 2013-04-08
2. <http://jordbruketisiffror.wordpress.com/2012/10/30/fascinerande-fakta-om-mjolkkor-och-mjolkforetag/>
Hämtad 2013-04-08

LRF, <http://www.lrf.se/>

1. <http://www.lrf.se/Om-LRF/Kontakta-LRF/Press/Pressmeddelanden/2013/Valkommen-ljusning-i-hart-provad-mjolkbransch/>
Hämtad 2013-04-10
2. <http://www.lrf.se/PageFiles/110934/Mj%c3%b6lkekonomirapport%20Nr%201%202013.pdf>
Hämtad 2013-05-04

Riksbanken, <http://www.riksbank.se/>

1. http://www.riksbank.se/Documents/Riksbanken/Lagar_regler_policy/2013/rb_regl_dir_ktionens_regler_kreditrisk.pdf
Hämtad 2013-04-29
2. http://www-riksbank-se.cdn.episerverhosting.com/Upload/Dokument_riksbank/Kat_publicerat/Artiklar_PV/goranlind.pdf
Hämtad 2013-05-02

Sveriges Riksdag, <http://www.riksdagen.se/sv/>

1. http://www.riksdagen.se/sv/Dokument-Lagar/Lagar/Svenskforfattningssamling/Lag-2004297-om-bank--och-fi_sfs-2004-297/

Hämtad 2013-05-03

Svenskmjolk, <http://www.svenskmjolk.se/>

1. <http://www.svenskmjolk.se/Global/Dokument/Dokumentarkiv/Marknadsrapporter/Mj%c3%b6lkekonomirapporter/Mj%c3%b6lkekonomirapport%20Nr%204%202012.pdf>

Hämtad 2013-04-09

2. <http://www.svenskmjolk.se/Statistik/Mjolkforetaget/Mjolkforetagare/>

Hämtad 2013-04-09

3. <http://www.svenskmjolk.se/Statistik/>

Hämtad 2013-04-09

4. <http://www.svenskmjolk.se/Statistik/Mjolkforetaget/Koantal-per-besattning/>

Hämtad 2013-04-09

5. <http://www.svenskmjolk.se/Global/Dokument/EPi-tr%C3%A4det/Aktuellt%20och%20Opinion/Seminarier%20och%20konferenser/DU%202007/Skalf%C3%B6rdelar%20i%20svensk%20mj%C3%B6lkproduktion%20Jakob%20S%C3%B6derberg.pdf>

Hämtad 2013-04-09

Swedbank, <http://www.swedbank.se/>

1. http://www.swedbank.se/privat/spara-och-placera/aktier/lar-dig-allt-om-aktiehandel/aktieskola/analyser/index.htm?contentid=OID_518076_SV

Hämtad 2013-04-08

Personliga meddelanden

Rolf Åttingsberg

Affärsutvecklingschef, Handelsbanken skog och lantbruk, Stockholm

Mailkontakt 2013-03-13

Bilaga 1: Intervju med bank

Vi är två studenter som läser med agronomriktning från Sveriges Lantbruksuniversitet. Det är dags för oss att skriva vår kandidatuppsats inom ekonomi. För att komma vidare med studien, är vi tacksamma om ni skulle vilja hjälpa oss på vägen.

Bakgrunden till syftet är att i dagsläget genomförs det dyra och omfattande investeringar inom mjölkproduktionen. Dessutom förefaller det sig att svenska lantbrukare investerar i dyrare produktion än lantbrukare i grannländer. Med en sviktande marknad och låga avräkningspriser, blir lönsamheten lägre. Syftet med studien är att se hur banken resonerar vid kreditgivning till investeringar i mjölkproduktion. Denna bakgrund har då lett oss till att vilja besvara frågorna om hur banken ställer sig till att genomföra en utlåning till en omfattande investering, samtidigt som lönsamhet inte varit bra den senaste tiden.

Vi är tacksamma för att ni deltar i undersökning och besvarar frågorna nedan.

1. Hur ser ni på mjölkbranschen idag?
2. Vilka risker ser ni som bank med att investera i mjölkproduktion?
3. Hur gör ni er riskbedömning vid eventuell kreditgivning?
4. Hur går beslutsprocessen tillväga?
5. Vilka uppgifter krävs från motparten?
6. Vilka politiska aspekter påverkar beslutet om kreditgivning?
7. Vilka ekonomiska aspekter påverkar beslutet om kreditgivning?
8. Vilka sociala aspekter påverkar beslutet om kreditgivning?
9. Vilka teknologiska aspekter påverkar beslutet om kreditgivning?
10. Vilka miljömässiga aspekter påverkar beslutet om kreditgivning?
11. Vilka rättsliga aspekter påverkar beslutet om kreditgivning?
12. Vilka risker kan analyseras vid beslut om kreditgivning inför investeringar i mjölkproduktion?

Ricard Nyman 073 - 084 06 56

Elisabeth Åkesson 073 - 068 73 43

Bilaga 2: Svar från intervjuer

Bank 1

Bank 1 anser att mjölkbranschen har varit på en tillbakagång och att antal mjölkbönder i Mellansverige har blivit färre under de senaste åren. Under åren 2009-2010 var mjölkbranschen positiv för att sedan sjunka år 2011, år 2012 har det generellt sett varit en tuff period för de svenska mjölkbönderna. Anledningen till detta är låga avräkningspriser på mjölk samt höga foderkostnader. Framtiden kommer troligen slå ut en del mindre mjölkbönder från marknaden, då mjölkbranschen precis som andra branscher ständigt påverkas av förändring. Bank 1 tror även att det blir högre mjölkpriser på längre sikt men antalet mjölkbönder kommer minska.

Mjölkbranschen anses vara ett riskfyllt projekt att ge sig in ur ett bankperspektiv. Branschen karaktäriseras av stora investeringskostnader och en svår intäktssida då priserna varierar. Det är alltid positivt om lantbrukaren har mycket egen mark, det lägger sig som säkerhet för lånet samt att producenten kan producera eget foder. Vid riskbedömning av företaget identifieras vart riskerna finns samt vilka styrkor och svagheter som existerar. Delvis går det att finna riskerna och styrkorna i företagets kassaflöde. Risker ser olika ut beroende på lantbrukarens kompetens inom arbetsområdet. Risken för kreditgivning bedöms utifrån varje enskild mjölkproducentens räkenskaper samt hur nyckelpersonen är. Med nyckelperson menar Bank 1 ålder på huvudpersonen i företaget, familjestatus, hur driven personen är samt framtidssynen. Bank 1 gör inga generella bedömningar över hela mjölkbranschen, alla är individer med egna räkenskaper.

Beslutsprocessen inom Bank 1 ser i princip likadan ut vid alla kreditgivning, oberoende om det är en investering i ett sommarhus eller i mjölkproduktion. Kreditgivningprocessen är likartad, däremot är det olika parametrar som måste tas i beaktning. Det första steget i beslutsprocessen är insamling av information från lantbrukaren såsom bokslut, balansrapport samt resultatrapport. Informationen återskapas sedan i bankens system där en bedömning ligger till grund för vilken risknivå företaget får. Offerten visar hur kreditgivningen ska utformas, beroende på hur siffrorna ter sig. Om risken är tillräckligt låg och företaget har en beredskapsplan för krediten går det ofta igenom. Besluten om kreditgivning för investering tas alltid på kontoret där varje lantbrukare har en handläggare som genomför kreditprocessen. Vid större investeringar ska ärendet gå upp till en högre instans för göra en närmare utredning av fallet. Bank 1 menar att det även vid stora investeringar är kassaflödet som styr vilket utfallet blir. Återbetalningsförmågan ligger som grund för beslutet och är det viktigaste och mest centrala vid kreditgivningen. Banken vill hålla nere risknivåerna vilket gör att en investering i mjölkproduktionen hamnar lägre vid prioriteringen om kreditgivning, då risknivåerna i mjölkbranschen ökat.

Det är flera risker som kan analyseras för investering i mjölkproduktion och det bör finnas en plan för framtiden. En analys av hur mjölkpriset är idag och vart det på väg är intressant ur framtidssynpunkt. Foderpriserna är också en aspekt som det bör tas hänsyn till. Det är många faktorer som påverkar riskerna, vilken fas lantbrukaren befinner sig i just idag, står lantbrukaren inför en omställning eller en investeringsperiod. En anledning till att det investeringskostnaderna blir så dyr är att lantbrukaren väljer att satsa på en större produktion

från början. Vilket ger möjlighet att utöka produktionen i framtiden. Eftersom att risken blir högre vid en sådan investering krävs det tillgång på mark som klarar det tänkta djurantalet samt en prognos över ett hållbart kassaflöde.

Bank 1 lägger inte någon vikt vid de politiska aspekterna vid kreditbeslutet, då de inte är politiskt styrda. Den individuella kreditprövningen sker direkt mot lantbrukaren, vilket innebär att beslutet är beroende på lantbrukarens säkerhet och kassaflöde. De politiska besluten påverkar banken indirekt, genom att lantbrukarens ekonomiska ställning påverkas av gårdsstöd och investeringsstöd. De ekonomiska faktorerna väger tyngre än de andra faktorerna, framförallt de tre delarna, kassaflöde, säkerheter i form av fastigheter samt nyckelpersonen i företaget. Ur miljöperspektivet är det upp till lantbrukaren att uppfylla de krav som krävs, för att få lov att investera. Det är inte upp till banken att bedöma investeringen miljöpåverkan. Alla perspektiven i PESTEL modellen grundar sig i det ekonomiska perspektivet, då det är mest relevant för bankens analys för kreditgivning.

Bank 2

Bank 2 anser att mjölkbranschen har påverkats av låga avräkningspriser samt höga foderpriser de senaste åren. De menar även att investeringskostnaderna och byggkostnaderna har ökat. Det har varit tuffa år för mjölkbranschen, men det kommer troligen att vända inom en snar framtid. Marknaden styrs av en mängd faktorer, bland annat konsumenternas efterfrågan på mjölk samt Arlas prissättning som påverkas av den globala marknaden på mjölkpulver. Det är med andra ord inte helt lätt att analysera framtiden.

Det är svårt för banken att veta vilka risker som kan uppkomma vid en kreditgivning. Det finns alltid en risk med att vara högt belånade till exempel om företaget skulle få en negativ utveckling med dålig lönsamhet är det svårare att få en ny kredit för att räta upp verksamheten.

Investeringsstakten precis som priset på mjölk fluktuerar ständigt och idag är investeringstakten måttlig då det är ytterst få som satsar på mjölkproduktionen. Det finns alltid risker med att ge sig in i en ny investering, där soliditeten kan bli för låg och riskgraden för hög. Detta medför att lånekostnaden blir hög vid för stora lån samt att det blir ett begränsat handlingsutrymme. Det är en risk att investera med en hög belåning med lite eget kapital, då det ofta tillkommer oförutsedda kostnader vid en investering, som inte är med i beräkningen. Risker kan uppkomma av lägre mjölkpriser samt höga foderkostnader, vilket försämrar kalkylen avsevärt. Det måste finnas en rimlighet och en plan för investeringen, utifrån varje enskilt fall. Bank 2 anser att mjölkproduktionen är en känslig bransch att investera i och vill inte sätta kredittagaren i en obekvämlig situation i onödan.

Riskbedömningen utgår från de två grundpelarna, säkerhet samt återbetalningsförmåga. Under säkerhetsaspekten analyseras fastighetens marknadsvärde samt investeringskostnaden för byggnaden. Byggnaden värderas lägre än vad kostnaden är för att upprätta byggnaden, eftersom en hypotetisk framtida köpare inte kan tänka sig betala fullt pris för byggnaden. Bedömningen av återbetalningsförmågan är svårare och mer omfattande än bedömningen av säkerhetsaspekten. Historisk data ligger till grund för analysen av återbetalningsförmågan, exempel på historiskdata kan vara balansräkningar, mått på lönsamhet samt företagarens tidigare prestationer. Det upprättas en kassaflödesanalys för att se hur pengar kommer in och ut från företaget, vilken likviditet som krävs för att kunna amortera på lånet. Det görs en bedömning av både hårda och mjuka värden, där de hårda värdena symboliseras av siffror,

tidigare bokslut, resultat och balansräkningar och de mjuka visar hur nyckelpersonen i företaget är.

Processen vid ett beslut om kreditgivning börjar ofta med en förfrågan på telefon eller mejl som kommer tillsammans med en affärsplan för investeringen. Beroende på risken samt storleken på krediten, går den högre upp i instansen. Beslutsfattandet sker aldrig från en enskild handläggare, då det bygger på dualitet. Lägsta beslutsnivån kan fattas tillsammans med en kollega på kontoret, vid större krediter är det flera parter inblandade i beslutet. Bank 2 begär att lantbrukaren kan uppvisa någon form av affärsplan samt resultat- och balansräkning från de senaste tre åren. För att bilda en uppfattning om lantbrukaren, är det en fördel att besöka gården.

De politiska aspekterna kan vägas in på olika sätt, lantbrukarens kalkyler förbättras ofta avsevärt vid beslut om EU-stöd. Det är även av väsentligt vikt att följa besluten om huruvida stöden kommer finnas kvar eller ej. De andra aspekterna om miljö och rättsliga är också viktiga, investeringens placering i förhållande till vatten samt grannar. Nyckelpersonens sociala relation kan även påverka beslutet, familjestatus och ålder. Vid byggnationen faller de teknologiska perspektivet in då det gäller att bygga rätt. Banken tar hjälp av en expert på byggnadsteknik för att analysera byggnadens utformning.

Bank 3

Bank 3 anser att mjölkbranschens pressade situation under 2012 är på väg att vända och avräkningspriserna har gått upp, även de rapporter som kommit under våren bekräftar detta. Indikationerna pekar på en bra efterfrågan, priserna stiger samt produktionen har sjunkit. Det ser ljusare ut för mjölkproduktionen idag än vad det gjorde för ett år sedan, då det var en nedåtgående trend på priset samtidigt som det var en prisuppgång på foder. Mjölkbönderna har det dock fortsatt tufft nettot gör att det är dyra foderkostnader, det behövs högre avräkningspriser för att få en bättre vinst samt att spannmålspriserna sjunker. Periodvis sjunker spannmålspriserna, detta förekommer på sommaren och hösten när det finns ett överskott på spannmål. Den perioden är det inte riktigt än, dock finns det tendenser på att priserna på spannmål som går ner och därmed blir det troligt att foderpriserna ska gå ner. Det går inte att förutse nu, då prisbilden kan ändras snabbt på grund av missväxt samt dålig skörd i omvärlden. Det förekommer även positiva saker för lantbruksbranschen i allmänhet, det är låga priser på el samt en extremt låg ränta. Det går att hitta både positiva och negativa förhållanden i mjölkbranschen, men sammanvägt ser det ljusare ut för producenterna jämförelsevis med föregående år. Det kommer att gå upp och gå ner i framtiden, mjölkproducenterna kommer uppleva fler pressade situationer.

Mjölkproduktionen är inte ensamma om att bli mer industrialiserat, det är en trend som pågår för alla produktionsgrenar. Utvecklingen som pågår nu kommer fortsätta i framtiden, färre aktörer med större aktörer. De investeringar som genomförs idag är investeringar som utökar produktionen, det är inga kalkyler som går ihop vid investeringar som görs för den kapacitet som finns sedan tidigare. Bank 3 anser att efterfrågan på investeringar i mjölkproduktion har minskat, när det fanns ett större netto var fler intresserade till att investera. En viktig faktor till varför det investeras är investeringsstöden. Det investeras mer i de områden samt regioner där stöden inte har tagit slut, stöden har stor inverkan på om det investeras eller ej. Det investeras inte lika mycket, bank 3 upplever att mjölkföretagen tittar på hur det ser ut med krediter, likviditeter samt amorteringsfriheter.

Det är de personliga riskerna som är viktigast för bank 3. Det är nyckelpersonen som ska genomföra investeringen, det läggs ner mer tid på om det är aktuellt med investeringen samt om det är rätt person att utföra handlingen. De andra riskerna som finns med i bedömningen är flera, en del av dem är likviditet, sjukdom, produktion samt avkastning. Riskerna finns alltid med i bedömningen oavsett investering och produktion och allting vägs mot varandra innan beslutet. De risker som är kopplade till företaget görs det en kontroll på.

Mjölkföretag har en handläggare som sammanställer all data om företaget samt genomför en ekonomisk analys. Bank 3 lägger fokus på framförallt framtida kassaflöde för investeringen, ekonomi samt framtida återbetalningsförmågan. Det görs en analys om huruvida företaget har kraft och en plan för investeringen, om planen verkar rimlig och genomförbar. Även likviditeten i företagen är viktig för bank 3, de tittar på hur likviditeten ser ut idag samt hur den troligtvis kommer vara i framtiden. Bedömningarna som utförs bygger på hur företaget ser ut idag samt på det företaget har gjort historiskt, det vill säga hur företaget klarat tidigare situationer. Bank 3 tar även hänsyn till att det har gjorts rätt antaganden samt att det finns en rimlig affärsplan. Det är bättre desto längre relationen med banken samt handläggaren är, då det finns mer historik, data samt en bättre kännedom om företagaren.

Inom bank 3 är det alltid dualitet som råder vid beslut, det är två personer eller fler som är delaktiga i besluten. Den lägsta formen av kredit kan handläggaren ta tillsammans med en kollega eller företagschefen på kontoret. Vid större krediter går beslutet högre upp i hierarkin, genast blir det fler personer som ska övertygas om att det är rätt affär för banken och rätt bransch att ge sig in i. I kreditdelegationen är det viktigt att övertyga personerna om att företaget kommer att överleva i framtiden, att företagaren betalar tillbaka pengarna samt att banken kommer tjäna på affären. Det är av vikt att företaget inte blir för tufft belånat, det är till nackdel för mjölkföretagarna då de är tungt belånade och har bundit stora kapital. Vid investering binds det mer kapital i form av till exempel djur, foder samt byggnader, detta görs till en förhållandevis låg avkastning. Rapporter visar på att i Sverige läggs det mycket pengar på att bygga fina samt dyra stallar. Det är en nackdel för företagaren och beror troligtvis på tradition samt de djurskyddsbestämmelser som finns i Sverige. Det beror även på investeringsstöden, inom somliga områden går det att få upp till 30 % och därmed blir byggnaderna dyrare. Bank 3 har gjort egna jämförelser som visar att norrländska mjölkproducenter är mindre belånade än andra mjölkproducenter. Koantalet är högre i de södra delarna, det är mer expansivt och marknaden trycker på och till följd av det investeras det hårdare.

Den ekonomiska aspekten är den som genererar pengar till banken. Det är mjölkföretaget som levererar det ekonomiska, därmed hänger det ihop med de sociala, teknologiska aspekterna med flera. Alla aspekterna hänger ihop och påverkar varandra. Det politiska har stor betydelse för kreditgivningen, framförallt vad gäller stöden. Det politiska får mer betydelse än vid andra beslut.

Det kan vara skillnader mellan vid olika beslut. Framförallt vid små krediter när kontoren själv fattar sina beslut. Vid större krediter när det går upp i högre instans blir det likartade beslut, det har betydelse om hur stor propån är.

Det är ingen lätt resa för aktörerna på mjölkmarknaden och det kommer inte bli lättare framöver. Det är viktigt att ha fokus på bra lönsamhet, vinst i företaget samt att bygga så billigt det går. Det gäller även till att effektivisera sitt företageandets samt att vara kostnadseffektiv. Det är de framgångsfaktorer som måste finnas i mjölkföretag idag.